

Catechismus maior.

Quaestio.

Quisam est hominis finis summus ac praecipuus?

R. Finis hominis summus ac praecipuus est deum glorificare ¹⁾, eodemque perfecte frui in aeternum ²⁾.

Q. Unde constat esse deum?

R. Ipsissimum in homine naturae lumen, operaque Dei esse Deum luculenter manifestant ³⁾: solum autem ipsius verbum Spiritusque eum hominibus revelant sufficienter ac efficaciter ad salutem ⁴⁾.

Q. Quid est verbum Dei?

R. Scripturae sacrae Veteris ac Novi Testamenti sunt verbum Dei ⁵⁾; unica illa fidei ac obedientiae regula ⁶⁾.

Q. Quibus modis mediisque constat Scripturas esse verbum Dei?

R. Scripturae se ostendunt esse verbum Dei, maiestate sua ⁷⁾ et puritate ⁸⁾, partium omnium consensu ⁹⁾, totiusque scopo, ut Deo nempe omnis gloria tribuatur ¹⁰⁾; lumine suo et vi mirabili cum convincendi tum convertendi peccatores, fideles autem consolandi ac aedificandi ad salutem ¹¹⁾: eas autem esse ipsissimum Dei verbum, solus Dei Spiritus in Scripturis et cum Scripturis testimonium praebens in corde hominis plene illi potest persuadere ¹²⁾.

Q. Quid est quod praecipue docent Scripturae?

R. Duo imprimis sunt quae Scripturae docent, quid homo de Deo credere debeat, quidque officii ab homine Deus exigit ¹³⁾.

Q. Quid autem de Deo nobis e Scripturis innotescit?

R. Innotescunt nobis e Scripturis quid sit Deus ¹⁴⁾, Personae in Deitate ¹⁵⁾; decreta eius ¹⁶⁾, eorumque executio ¹⁷⁾.

1) Rom. 11, 36. 1 Corinth. 10, 31. 2) Psalm. 73, 24. ad finem. Ioh. 17, 21. 22. 23. 3) Rom. 1, 19-20. Psalm. 19, 1. 2. 3. Act. 17, 28. 4) 1 Corinth. 2, 9. 10. 2 Tim. 3, 15. 16. 17. Isa. 59, 21. 5) 2 Tim. 3, 16. 2 Petr. 1, 19. 20. 21. 6) Eph. 2, 20. Apoc. 22, 18. 19. Isa. 8, 20. Luc. 16, 29. et 31. Gal. 1, 8. 9. 2 Tim. 3, 15. 16. 17. 7) Hos. 8, 12. 1 Cor. 2, 6. 7. 13. Psalm. 119, 18. 129. 8) Psal. 12, 6. Psalm. 119, 140. 9) Actor. 10, 43. Act. 26, 22. 10) Rom. 3, 19. 27. 11) Act. 18, 28. Heb. 4, 12. Iac. 1, 18. Psal. 19, 7. 8. 9. Rom. 15, 4. Actor. 20, 32. 12) Ioh. 16, 13. 14. 1 Ioh. 2, 20. 27. Ioh. 20, 31. 13) 2 Tim. 1, 13. 14) Heb. 11, 16. 15) 1 Ioh. 5, 7. 16) Act. 15, 14. 15. 18. 17) Act. 4, 27. 28.

Q. Quid est Deus?

R. Deus est spiritus ¹⁾, in se ipso et a se ipso essentia ²⁾, gloria ³⁾, beatitudine ⁴⁾, ac perfectione ⁵⁾ infinitus; ad omnia sufficiens ⁶⁾, aeternus ⁷⁾, immutabilis ⁸⁾, incomprehensibilis ⁹⁾, ubique praesens ¹⁰⁾, omnipotens ¹¹⁾, omniscius ¹²⁾, sapientissimus ¹³⁾, sanctissimus ¹⁴⁾, iustissimus ¹⁵⁾, summe misericors, ac benignus, summe longanimis, abundansque bonitate ac veritate ¹⁶⁾.

Q. An sunt plures uno Deo?

R. Unicus est (non plures) vivens nempe verusque Deus ¹⁷⁾.

Q. Quot sunt Personae in Deitate?

R. Tres in Deitate sunt personae, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, suntque hi tres unus verus aeternus Deus, iidem substantia, potentia et gloria coaequales, proprietatibus licet suis personalibus inter se distincti ¹⁸⁾.

Q. Quaecnam sunt Trium personarum in Deitate proprietates personales?

R. Patri propriam est Filium gignere ¹⁹⁾, Filie propriam a Patre gigni ²⁰⁾, Spiritui autem sancto procedere a Patre Filioque, ab omni retro aeternitate ²¹⁾.

Q. Unde constat Filium et Spiritum sanctum esse Deum, Patrique coaequales?

R. Filium et Spiritum Sanctum esse Deum, Patrique coaequales demonstrant Scripturae sacrae, nomina ²²⁾, attributa ²³⁾, opera ²⁴⁾, cultumque eiusmodi eis tribuendo, quae soli Deo propria sunt et peculiaris ²⁵⁾.

Q. Quid sunt decreta Dei?

R. Decreta Dei sunt consilii voluntatis eius actus liberi, sancti, sapientes ²⁶⁾, quibus ab omni aeterno quaecumque tempore eveniunt ad suam ipsius gloriam immutabiliter praecordinavit ²⁷⁾, imprimis vero quae Angelos spectant hominesque.

Q. Quid autem de Angelis hominibusque praecipit decessit Deus?

R. Deus decreto aeterno ac immutabili ex mero amore, in laudem gloriosae suae gratiae stato tempore manifestandae, nonnullos Angelorum elegit ad gloriam ²⁸⁾, uti et hominum aliquos

---

1) Ioh. 4, 24. 2) Exod. 3, 14. Ioh. 11, 7. 8. 9. 3) Act. 7, 2. 4) 1 Tim. 6, 15. 5) Math. 5, 48. 6) Gen. 17, 1. 7) Psal. 90, 2. 8) Mal. 3, 6. Iac. 1, 17. 9) 1 Reg. 8, 27. 10) Psal. 139, 1. ad 13. 11) Apoc. 4, 8. 12) Heb. 4, 13. Psal. 147, 5. 13) Rom. 16, 27. 14) Isa. 6, 3. Apoc. 15, 4. 15) Deut. 3, 2. 4. 16) Exod. 34, 6. 17) Deut. 6, 1. 1 Cor. 8, 4. 6. Ier. 10, 10. 18) 1 Ioh. 5, 7. Mat. 3, 16. 17. Mat. 28, 19. 2 Cor. 13, 14. Ioh. 10, 30. 19) Heb. 1, 5. 6. 8. 20) Ioh. 1, 14. 18. 21) Ioh. 5, 26. Gal. 4, 6. 22) Isa. 6, 3. 5. 8. cum Ioh. 12, 41. et Act. 28, 25. 1 Ioh. 5, 20. Act. 5, 3. 4. 23) Ioh. 1, 1. Isa. 9, 6. Ioh. 2, 24. 25. 1 Cor. 2, 10. 11. 24) Colos. 1, 16. Gen. 1, 2. 25) Mat. 28, 19. 2 Cor. 13, 14. 26) Eph. 1, 11. Rom. 11, 33. Rom. 9, 14. 15. 18. 27) Eph. 1, 4. et 11. Rom. 9, 22. 23. Psalm. 33, 11. 28) 1 Tim. 5, 21.

elegit in Christo ad vitam aeternam, simul et ad media quibus eam consequantur¹⁾: idem pro suprema sua potestate, ac secundum inscrutabile voluntatis suae consilium (quo favorem exhibet abstinetve pro suo ipsius beneplacito) reliquos praeteriit, ac ad ignominiam et iram pro peccatis eorum infligendam praecordinavit, in laudem gloriae iustitiae suae²⁾.

Q. Quomodo decreta sua exequitur Deus?

R. Deus exequitur decreta sua creationis operibus ac providentiae; secundum praescientiam ipsius infallibilem, voluntatisque suae consilium liberum ac immutabile³⁾.

Q. Quid est Creationis opus?

R. Opus Creationis illud est, quo Deus in principio per verbum potentiae suae, mundum huic et quae in eo continentur universa sex dierum spatio ex nihilo condidit propter semet ipsum, atque omnia quidem valde bona⁴⁾.

Q. Quales creavit Deus Angelos?

R. Angelos⁵⁾ omnes Deus creavit spiritus⁶⁾, immortales⁷⁾, sanctos⁸⁾, scientia praestantes⁹⁾, potentia valentes¹⁰⁾, ad ipsius mandata exequendum, nomenque celebrandum¹¹⁾, non tamen immutabiles¹²⁾.

Q. Qualem creavit Deus hominem?

R. Postquam Deus considerat omnes alias creaturas, hominem creavit, marem quidem foeminamque¹³⁾; viri corpus e terrae pulvere¹⁴⁾, foeminae autem e costa viri fabricavit¹⁵⁾; imbuitque animabus viventibus, rationalibus, ac immortalibus¹⁶⁾; ad suam ipsius imaginem creavit eos¹⁷⁾, in cognitione¹⁸⁾, iustitia et sanctitate¹⁹⁾, habentes divinam legem in cordibus suis inscriptam²⁰⁾, eandemque implendi vires²¹⁾, dominium etiam habentes in creaturas²²⁾, possibilitatis tamen isthoc statu excidendi haud immunes²³⁾.

Q. Quanam sunt opera divinae providentiae?

R. Opera divinae providentiae sunt Dei sanctissima²⁴⁾, sapientissima²⁵⁾, ac potentissima creaturarum suarum omnium conservatio²⁶⁾; ac gubernatio²⁷⁾, earumque ut et actionum ab iis profluentium²⁸⁾ ad suam ipsius gloriam ordinatio²⁹⁾.

Q. Qualis est Dei erga Angelos providentia?

1) Ephes. 1, 4. 5. 6. 2) Thess. 2. 13. 14. 2) Rom. 9, 17. 18. 21. 22. Mat. 11, 25. 26. 2 Tim. 2, 20. Iudae v. 4. 1 Petr. 2, 8. 3) Eph. 1, 11. 4) Gen. 1. cap. Heb. 11, 3. Prov. 16, 4. 5) Col. 1, 6. 6) Psal. 104, 4. 7) Mat. 22, 30. 8) Mat. 25, 31. 9) 2 Sam. 14, 17. Mat. 24, 36. 10) 2 Thess. 1, 7. 11) Psal. 103, 20. 21. 12) 2 Pet. 2, 4. 13) Gen. 1, 27. 14) Gen. 2, 7. 15) Gen. 2, 22. 16) Gen. 2, 7. cum Iob. 35, 11. et Eccles. 12, 7. et Mat. 10, 28. et Luc. 23, 43. 17) Gen. 1, 27. 18) Col. 3, 10. 19) Eph. 4, 24. 20) Rom. 2, 14. 15. 21) Eccles. 7, 29. 22) Gen. 1, 28. 23) Gen. 3, 6. Eccles. 7, 29. 24) Psal. 14, 5. 17. 25) Psal. 104, 84. Isa. 28, 29. 26) Heb. 1, 3. 27) Psal. 103, 19. 28) Mat. 10, 29. 30. 31. Gen. 45, 7. 29) Rom. 11, 36. Isa. 63, 14.

R. Nonnullis angelorum providentia sua permisit Deus praefracto animo semet, ac nunquam inde recuperandos, in peccatum et damnationem praecipitare¹⁾; haec tamen reliquaque eorum peccata omnia terminis suis circumscribere dirigensque ad suam ipsius gloriam²⁾; reliquos autem in sanctitate ac beatitudine stabilivit³⁾; utrisque vero pro arbitrio suo utitur⁴⁾ potentiam, misericordiam, ac iustitiam suam administrando⁵⁾.

Q. *Qualis erat providentia Dei circa hominem in statu creationis?*

R. Providentia Dei circa hominem in statu creationis huiusmodi fuit; eum in paradiso collocavit, eamque illi colendam dedit, illi fructibus terrae vescendi fecit potestatem⁶⁾; creaturas omnes illius imperio ac dominio subiecit⁷⁾, coniugium instituit, quod ei foret in subsidium⁸⁾; ad communionem sui ipse eum admisit⁹⁾, Sabbatum instituit¹⁰⁾, foedus cum eo sancivit, vitae quidem, sub conditione obedientiae personalis, perfectae ac perpetuae¹¹⁾; cuius arbor vitae pignus erat¹²⁾, usu arboris scientiae boni malique sub poena mortis eidem interdixit¹³⁾.

Q. *Perstititne homo in eo quod Deus illum praefecit creati statu?*

R. Primi nostri parentes, libertati voluntatis suae permisi, Sanae tentatione inducti, mandatum Dei transgressi sunt e fructu vetito comedendo, eoque facto, stata innocentiae, in qua erant fuerant, exciderunt¹⁴⁾.

Q. *Totumne genus humanum lapsum est in prima illa transgressione?*

R. Quandoquidem foedus cum Adamo tanquam persona publica, tum suo tum posterorum suorum nomine iectum erat, exinde factum est ut humanum genus universum ab illo generatione ordinaria procreatum¹⁵⁾ in ipso peccarit, et una cum ipso exciderit in prima illa transgressione¹⁶⁾.

Q. *In qualem statum praecipitavit lapsus hic humanum genus?*

R. Lapsus hic humanum genus in statum peccati ac miseriae praecipitavit¹⁷⁾.

Q. *Quid est peccatum?*

R. Peccatum est defectus quilibet conformitatis cum lege Divina, vel transgressio cuivis Divinae legis, quae data est in regulam creaturae rationali¹⁸⁾.

1) Iudae v. 6. 2) Pet. 2, 4. Heb. 2, 16. Iob. 8, 14. 3) Ioh. 1, 12. Mat. 8, 31. 4) 1 Tim. 5, 21. Marc. 8, 31. Heb. 12, 22. 5) Psal. 104, 4. 6) 2 Reg. 19, 35. Heb. 1, 14. 7) Gen. 2, 8. 15. 16. 8) Gen. 1, 28. 9) Gen. 2, 8. 10) Gen. 1, 26. 27. 28. 29. Gen. 3, 8. 11) Gen. 2, 3. 12) Gal. 3, 12. Rom. 10, 5. 13) Gen. 2, 9. 14) Gen. 2, 17. 15) Gen. 3, 6. 7. 8. 13. Eccles. 7, 29. 2 Cor. 11, 3. 16) Act. 17, 26. 17) Gen. 2, 16. 17. cum Rom. 5, 12. ad 20. et 1 Cor. 15, 21. 22. 18) Rom. 5, 12. Rom. 3, 23. 18) Ioh. 3, 4. Gal. 3, 10. 12.

Q. *In quo consistit status illius, in quem lapsus est homo, peccaminositas?*

R. Status illius, in quem lapsus est homo, peccaminositas, consistit in reatu primi peccati, quod admisit Adamus¹⁾, in carentia illius iustitiae in qua idem est creatus, ut etiam in corruptione naturae suae, unde inhabilis prorsus, ac impotens factus est ad bonum omne spirituale; eique plane oppositus, ad malum autem omne proclivis penitus et quidem perpetuo²⁾; quod *peccatum originale* vulgo dicitur; indeque proveniunt peccata omnia actualia³⁾.

Q. *Quomodo peccatum hoc originale a primis parentibus ad eorum posteros derivatur?*

R. Peccatum originale a primis parentibus ad eorum posteros derivatur per generationem naturalem; adeo ut omnes in peccato concepti natiq; sint, quotquot ab iis ea ratione procreantur⁴⁾.

Q. *Quam autem miserium intulit lapsus humano generi?*

R. Lapsus intulit humano generi non solum communionis cum Deo iacturam⁵⁾, verum etiam iram eius et maledictionem; adeo ut natura simus irae filii⁶⁾, Satanae mancipia⁷⁾, et suppliciiis quibuscunq; meritissime obnoxii, tam in hoc seculo quam futuro⁸⁾.

Q. *Quaenam sunt peccati in praesenti saeculo supplicia?*

R. Supplicia peccati in praesenti saeculo sunt, cum interna, animi nempe caecitas⁹⁾, sensus reprobus¹⁰⁾, illusiones fortes¹¹⁾, durities cordis¹²⁾, conscientiae horror¹³⁾, et affectus viles¹⁴⁾; tum etiam externa, cuiusmodi sunt, creaturarum nostri causa maledictio Divina¹⁵⁾, omniaque quotquot nobis adveniunt, mala, sive corporibus, sive nominibus, fortunis, amicis, aut negotiis demum nostris adversentur¹⁶⁾, una cum ipsa morte¹⁷⁾.

Q. *Quaenam sunt peccati supplicia in futuro saeculo?*

R. Supplicia peccati in saeculo futuro sunt, a iucundissima Dei praesentia separatio sempiterna, continui, aeterni et exquisitissimi animae corporisque in igne gehennae cruciatus¹⁸⁾.

Q. *An humanum genus universum perire sinit Deus in statu peccati ac miseriae?*

R. Deus universum genus humanum non derelinquit in statu peccati ac miseriae perituro¹⁹⁾, in quem scilicet inciderant pri-

1) Rom. 5, 12. 19. 2) Rom. 3, 10. ad 20. Eph. 2, 1. 2. 3. Rom. 5, 6. Rom. 8, 7. 8. Gen. 6, 5. 3) Iac. 1, 14. 15. Mat. 15, 19. 4) Psal. 51, 5. Iob. 14, 4. Iob. 15, 14. Iob. 3, 6. 5) Gen. 3, 8. 10, 24. 6) Eph. 2, 2. 3. 7) 2 Tim. 2, 26. 8) Gen. 2, 17. Lam. 3, 39. Rom. 6, 23. Mat. 25, 41. 46. Indae v. 7. 9) Eph. 4, 18. 10) Rom. 1, 28. 11) 2 Thes. 2, 11. 12) Rom. 2, 5. 13) Isa. 33, 4. Gen. 4, 13. Mat. 27, 4. 14) Rom. 1, 26. 15) Gen. 3, 17. 16) Deut. 28, 15. ad finem. 17) Rom. 12, 23. 18) 2 Thes. 1, 9. Marc. 9, 44. 46. 48. Luc. 16, 24. 19) 1 Thes. 5, 9.

mun foedus violando (*foedus operum*¹⁾ vulgo dictam) verum prae-
mero amore suo ac misericordia electos suos inde eripit, ac in sta-
tum salutis eos transfert virtute novi foederis, quod vulgo dicitur
*foedus gratiae*²⁾.

Q. Quocum initum est foedus gratiae?

R. Foedus gratiae initum est cum Christo, Adamo secundo,
atque in eo cum electis omnibus tanquam ipsius semine³⁾.

Q. Quomodo in secundo foedere manifestatur gratia Dei?

R. Gratia Dei in secundo foedere manifestatur, in quantum
peccatoribus gratuito parat offertque mediatorem⁴⁾ ac per eum
vitam et salutem⁵⁾; Atque quo in illo ius obtineant fidem requi-
rens conditionem⁶⁾, electis omnibus Spiritum suum sanctam pro-
mittit ac largitur⁷⁾, qui fidem in iis illam⁸⁾ una cum gratis aliis
salutaribus universis⁹⁾ operetur, eosque sanctae omni obedientiae
paros reddat ac idoneos¹⁰⁾; ut quae sit genuinae ipsorum verae-
que fidei¹¹⁾, et gratitudinis erga Deum¹²⁾ argumentum, viaque
illis praescripta, qua Deus voluit ad salutem perveniri¹³⁾.

*Q. Foedus gratiae an uno semper fuerit eodemque modo
administratum?*

R. Foedus gratiae non uno semper fuit eodemque modo ad-
ministratum, verum administratio eius sub Veteri Testamento ac
sub Novo est alia atque alia¹⁴⁾.

*Q. Quomodo administratum est foedus gratiae sub Veteri
Testamento?*

R. Sub Veteri Testamento foedus gratiae est administratum
promissionibus¹⁵⁾, Prophetiis¹⁶⁾, et Sacrificiis¹⁷⁾, circumcisio-
ne¹⁸⁾, paschate¹⁹⁾, aliisque typis ac institutis; quae omnia Chri-
stum tunc futurum praesignificabant; ac pro ratione illorum tem-
porum sufficiebant electis in fide in promissum Messiam aedifican-
dis²⁰⁾, per quem illi plenam peccati remissionem ac salutem ae-
ternam tunc temporis sunt consecuti²¹⁾.

*Q. Quomodo administratur foedus gratiae sub Novo Testa-
mento?*

R. Sub Novo Testamento exhibito iam Christo (qui est sub-
stantia) idem illud gratiae foedus administrabatur, et usque debet
administrari praedicatione verbi²²⁾, ut et administratione sacra-
mentorum, Baptismi²³⁾ nempe, et coenae Dominaicae²⁴⁾, in qui-

1) Gal. 3, 10. 12. 2) Tit. 3, 4. 5. 6. 7. Gal. 3, 21. Rom. 3, 20. 21. 22.
3) Gal. 3, 16. Rom. 5, 15 ad finem. Isa. 53, 10. 11. 4) Gen. 3, 15.
Isa. 42, 6. Ioh. 6, 27. 5) 1 Ioh. 5, 11. 12. 6) Ioh. 3, 16. Ioh. 1,
12. 7) Prov. 1, 23. 8) 2 Cor. 4, 13. 9) Gal. 5, 22. 23.
10) Ezech. 36, 27. 11) Iac. 2, 18. 22. 12) 2 Cor. 5, 14. 15.
13) Eph. 2, 10. 14) 2 Cor. 3, 6. 7. 8. 9. 15) Rom. 15, 8. 16) Act. 3,
20. 24. 17) Heb. 10, 1. 18) Rom. 4, 11. 19) 1 Cor. 5, 7. 20) Heb.
8, 9. 10 cap. Heb. 11, 13. 21) Gal. 3, 7. 8. 9. 14. 22) Marc.
16, 15. 23) Matt. 28, 19. 20. 24) 1 Cor. 11, 23. 24. 25.

bus gratia salusque eunotis gentibus, plenius, evidentius, ac efficacius exhibetur¹⁾.

Q. Quis est foederis gratiae Mediator?

R. Foederis gratiae Mediator unicus est Dominus Iesus Christus²⁾, qui quum esset aeternus Dei Filius coessentialis Patri et coequalis³⁾, in plenitudine temporis homo factus est⁴⁾, adeoque fuit, et usque durat, Deus et homo, e naturis duabus integris distinctisque, persona unica in aeternum⁵⁾.

Q. Quomodo autem Christus Filius Dei cum esset, factus est homo?

R. Christus Dei filius factus est homo, dum corpus verum, animamque rationalem assumeret sibi⁶⁾, vi Spiritus sancti in utero, eque substantia Virginis Mariae conceptus et ex eadem natus⁷⁾, immunis tamen a peccato⁸⁾.

Q. Quae necessitas id exegit, ut Deus esset idem qui Mediator?

R. Necessum erat, ut Deus esset qui Mediator, cum ut humanam naturam sub ira Dei infinita, ac potestate mortis laborantem sustentaret⁹⁾, et quodammodo suffulciret ne succumberet; tum vero etiam ut perpressionibus suis, obedientiae ac intercessionis pretium faceret ac efficaciam¹⁰⁾; quo iustitiae Dei satisfaceret¹¹⁾, favorem eius conciliaret¹²⁾, populum acquireret peculiarem¹³⁾, Spiritum suum iis daret¹⁴⁾, eorumque hostes omnes debellaret¹⁵⁾, ipsosque perduceret ad aeternam salutem¹⁶⁾.

Q. Quae utem necessitas quamobrem homo esset Mediator?

R. Oportebat Mediatorem esse hominem, quo naturam nostram eveheret¹⁷⁾, obedientiam legi praestaret¹⁸⁾, inque natura nostra, cum pati posset tum intercedere¹⁹⁾; ut infirmitatum nostrarum sensu communi nobiscum afficeretur²⁰⁾; ut nos denique Filiorum adoptionem reciperemus²¹⁾, et consolationem accessumque ad thronum gratiae cum confidentia consequeremur²²⁾.

Q. Unde necessarium erat, ut Mediator esset Θεάνθρωπος sive in una eademque persona Deus et homo?

R. Necessum erat, ut Mediator, cuius erat Deum ac hominem conciliare, ipse et Deus et homo existeret, et persona quidem unica, ut opera utriusque naturae propria, a Deo pro nobis ac-

1) 2 Cor. 3, 6. ad finem. Heb. 8; 6. 10. 11. Matt. 28, 19.
2) 1 Tim. 2, 5. 3) Iohn. 1, 1. 14. Ioh. 10, 30. Phil. 2, 6. 4) Gal. 4, 4. 5) Luc. 1, 35. Rom. 9, 5. Col. 2, 9. Heb. 7, 14. 25. 6) Ioh. 1, 14. Mat. 26, 38. 7) Luc. 1, 27. 31. 35. 42. Gal. 4, 4. 8) Heb. 4, 15. Heb. 7, 16. 9) Act. 2, 24. 25. Rom. 1, 4. cum Rom. 4, 25. Heb. 9, 14. 10) Act. 20, 28. Heb. 9, 14. Heb. 7, 25. 26. 27. 28. 11) Rom. 3, 24. 25. 26. 12) Eph. 1, 6. Mat. 3, 17. 13) Tit. 2, 13. 14. 14) Gal. 4, 6. 15) Luc. 1, 68. 69. 71. 74. 16) Heb. 5, 8. 9. Heb. 9, 11. ad 16. 17) Heb. 2, 16. 18) Gal. 4, 4. 19) Heb. 2, 14. Heb. 7, 24. 25. 20) Heb. 4, 15. 21) Gal. 4, 5. 22) Heb. 4, 16.

septarentur¹⁾, nos autem ut illis tanquam totius personae operibus niteremur²⁾).

Q. Quamobrem Mediatori nostro inditum est nomen Iesus?

R. Mediatori nostro nomen Iesus inditum est quoniam populum suum a peccatis eorum servat³⁾).

Q. Quare Mediator noster vocabatur Christus?

R. Mediator noster ideo Christus vocabatur, quoniam Spiritu Sancto supra mensuram unctus est⁴⁾, adeoque separatus, pie neque instructus, cum autoritate tum potentia⁵⁾, ad munera Prophetæ⁶⁾, Sacerdotis⁷⁾, ac Regis Ecclesiae suae⁸⁾, exequendum tam in humiliationis, quam exaltationis suae statu.

Q. Quibus modis exequitur Christus munus Propheticum?

R. Christus exequitur Prophetæ munus, Ecclesiae suae⁹⁾, in unoquoque seculo integram Dei voluntatem¹⁰⁾, de omnibus quae illorum aedificationem spectant et salutem revelando¹¹⁾, per verbum quidem suum spiritumque¹²⁾, variis tamen administrandi modis¹³⁾).

Q. Quibus modis praestat Christus munus Sacerdotale?

R. Christus praestat munus Sacerdotale, seipsum in Sacrificium Deo immaculatum semel offerendo¹⁴⁾, quod pro populi sui peccatis reconciliatio foret¹⁵⁾, prout etiam pro ipsis perpetuo intercedendo¹⁶⁾).

Q. Quomodo Regis munere defungitur Christus?

R. Christus exequitur munus Regium, dum populum sibi ex mundo vocat¹⁷⁾, eosque officariis¹⁸⁾, legibus¹⁹⁾, atque censuris donat, atque instruit, quibus eos visibili modo regit et gubernat²⁰⁾; dumque largitur electis suis gratiam salvificam²¹⁾, eosque obediens remunerat²²⁾, peccantes castigat²³⁾, in tentationibus ac perpressionibus sustentat ac conservat²⁴⁾, hostes eorum omnes coercet speratque²⁵⁾, omnia denique potentia sua in sui ipsius gloriam²⁶⁾, eorumque bonum ordinat²⁷⁾; quinetiam de reliquis omnibus supplicium sumit, quotquot Deum ignorant et non obtemperant Evangelio²⁸⁾).

Q. Quis erat status humiliationis Christi?

1) Mat. 1, 21. 23. Mat. 3, 17. Heb. 9, 14. 2) 1 Pet. 2, 6. 3) Mat. 1, 21. 4) Ioh. 3, 34. Psal. 45, 7. 5) Ioh. 6, 27. Mat. 28, 18. 19. 20. 6) Act. 3, 21. 22. Luc. 4, 18. 21. 7) Heb. 4, 14. 15. Hebr. 5, 5. 6. 7. 8) Psal. 2, 6. Mat. 21, 5. Isa. 9, 6. 7. Phil. 2, 8. 9. 10. 11. 9) Ioh. 1, 18. 10) Ioh. 15, 15. 11) Act. 20, 32. Eph. 4, 11. 12. 13. Ioh. 20, 31. 12) 1 Pet. 1, 10. 11. 12. 13) Heb. 1, 1. 2. 14) Heb. 9, 14. 28. 15) Heb. 2, 17. 16) Heb. 7, 25. 17) Act. 15, 14. 15. 16. Isa. 55, 4. 5. Gen. 49, 10. Psal. 110, 3. 18) Eph. 4, 11. 12. 1 Cor. 12, 28. 19) Isa. 33, 22. 20) Mat. 18, 17. 18. 1 Cor. 5, 4. 5. 21) Act. 5, 35. 22) Apoc. 22, 12. Apoc. 2, 10. 23) Apoc. 3, 19. 24) Isa. 63, 8. 25) 1 Cor. 15, 25. Psal. 110. per totum. 26) Rom. 14, 10. 11. 27) Rom. 8, 28. 28) 2 Thess. 1, 8. 9. Psal. 2, 8. 9.

R. Humiliationis Christi status erat humilis illa conditio, qua nostri ergo gloria sua semet exinanivit, formam servi in se suscepit, cum in conceptione et ortu, tum in vita et morte; imo vero etiam a morte usque ad eius resurrectionem¹⁾.

Q. Quomodo in conceptione et natiuitate sua humiliavit se Christus?

R. Christus in conceptione et natiuitate sua semetipsum humiliavit, eo quod ab omni aeterno Filius Dei quamvis esset in sinu Patris, nihilominus tamen in plenitudine temporis Filius hominis fieri dignatus sit; factus ex muliere humilis conditionis, ex eaque nasci, cum variis insolitae demissionis circumstantiis²⁾.

Q. Quomodo Christus in vita sua semet humiliavit?

R. Christus in vita sua semet humiliavit, legi, quam perfecte implevit³⁾, subiiciendo semet⁴⁾, quietiam conflictando iniustissimis mundi iniuriis⁵⁾, tentationibus Satanae⁶⁾, carnisque suae infirmitatibus, tam naturae humanae communibus, quam tenuem ipsius conditionem consequentibus⁷⁾.

Q. Quomodo Christus semet in morte sua humiliavit?

R. Christus humiliavit se in morte sua, in quantum a Iudaeis⁸⁾, a Discipulis suis derelictus⁹⁾, a mundo ludibrio habitus ac reiectus¹⁰⁾, damnatus a Pilato, a persecutoribus suis excruciat¹¹⁾, et cum terroribus mortis ac potestatibus tenebrarum conflictatus, pondusque irae Divinae¹²⁾ quum senserat ac sustinuerat, animam suam deposuit oblationem pro peccatis¹³⁾, ignominiosam, dolorificam ac maledictam crucis mortem subeundo¹⁴⁾.

Q. In quo constabat Christi post mortem humiliatio?

R. Christi post mortem humiliatio in hoc constabat, quod sepultus fuerit¹⁵⁾, atque in statu mortuorum et sub potestate mortis ad tertium usque diem commemoratus¹⁶⁾, quod alias quidem hisce verbis expressum est ac significatum, *Descendit ad inferos*.

Q. Quis erat exaltationis Christi status?

R. Status exaltationis Christi complectitur eius resurrectionem¹⁷⁾, et ascensum¹⁸⁾, ut et sessionem eius ad dextram Patris¹⁹⁾, reditumque ad mundum iudicandum²⁰⁾.

Q. Quomodo erat Christus in resurrectione sua exaltatus?

R. Christus resurrectione sua est exaltatus, eo quod cum

1) Phil. 2, 6. 7. 8. Enc. 1, 31. 2 Cor. 8, 9. Act. 2, 24. 2) Ioh. 1, 14. 18. Gal. 4, 4. Luc. 2, 7. 3) Mat. 5, 17. Rom. 5, 19. 4) Gal. 4, 4. 5) Psal. 22, 6. Heb. 12, 2. 3. 6) Mat. 4, 1. ad 12. Luc. 4, 13. 7) Heb. 2, 17. 18. Heb. 4, 15. Isa. 52, 13. 14. 8) Mat. 27, 4. 9) Mat. 26, 56. 10) Isa. 53, 2. 3. 11) Mat. 27, 26. ad 50. Ioh. 19, 34. 12) Luc. 22, 44. Mat. 27, 46. 13) Isa. 53, 10. 14) Phil. 2, 8. Heb. 12, 2. Gal. 3, 13. 15) 1 Cor. 15, 3. 4. 16) Psal. 16, 10. cum Act. 2, 24. 26. 27. 31. Rom. 6, 9. Mat. 12, 40. 17) 1 Cor. 15, 4. 18) Marc. 16, 10. 19) Eph. 1, 20. 20) Act. 1, 11. Act. 17, 31.

nullam vidisset corruptionem in morte (a qua impossibile erat eum detineri¹⁾) cum eodem ipsissimo, in quo passus est corpore²⁾, una cum proprietatibus eiusdem essentialibus³⁾, (mortalitatis tamen experte, ut et communium reliquarum, vitam hanc spectantium, infirmitatum) animae suae denuo realiter unito⁴⁾, sua ipsius potentia fretus, a mortuis tertio die resurrexerit⁵⁾, unde semet esse Filium Dei⁶⁾, Divinae iustitiae satisfacisse⁷⁾; mortem, eumque qui potestatem eius habebat debellasse⁸⁾, denique se Dominum esse vivorum ac mortuorum⁹⁾, demonstravit. Quae quidem omnia tanquam persona publica¹⁰⁾ et caput Ecclesiae suae praestitit, quo nempe illos iustificaret, in gratia vivificaret¹¹⁾, suppetias eis adversus hostes ferret¹²⁾, ut ipsi denique certum haberent se novissimo illo die a mortuis esse resurrecturos¹³⁾.

Q. Quomodo erat Christus in ascensu suo exaltatus?

R. Christus erat in ascensu suo exaltatus, eo quod postquam Apostolis a resurrectione sua saepius apparuisset, cumque iis casset conversatus, ea quae Regni Dei sunt annuncians¹⁴⁾, simul et potestatem ipsis faciens evangelium omnibus nationibus praedicandi¹⁵⁾, post quadraginta demum a resurrectione sua dies, in natura nostra, utque caput nostrum¹⁶⁾ de hostibus triumphans¹⁷⁾ visibiliter ascenderit in supremos coelos, ut ibi pro hominibus dona acciperet¹⁸⁾, ut affectus nostros eo usque elevarit¹⁹⁾, nebisque locum praepararet²⁰⁾, ubi ipse manet manebitque usque ad secundum ipsius adventum in consummatione saeculi²¹⁾.

Q. Quomodo exaltatur Christus sessione sua ad dextram Dei?

R. Christus exaltatur sessione sua ad dextram Dei, eo quod qua Θεάνθρωπος summam Dei Patris gratiam ac favorem consecutus sit²²⁾, una cum omni plenitudine gaudii²³⁾, gloriae²⁴⁾, ac potentiae in omnia quae in coelis ac in terris sunt²⁵⁾; quodque Ecclesiam suam colligat protegatque, eorum hostes prosterнат, ministros suos populumque donis ac gratiis instruat²⁶⁾, ac pro iis intercedat²⁷⁾.

Q. Quomodo intercedit Christus?

R. Christus intercedit in natura nostra coram Patre in coelo iugiter comparando²⁸⁾, cum obedientiae suae ac in terris oblati

1) Act. 2, 24. 27. 2) Luc. 24, 39. 3) Rom. 6, 9. Apoc. 1, 18.
4) Ioh. 10, 18. 5) Rom. 1, 4. 6) Rom. 8, 34. 7) Heb. 2, 14.
8) Rom. 14, 9. 9) 1 Cor. 15, 21. 22. 10) Eph. 1, 20. 22. 23. Col. 1, 18. 11) Rom. 4, 25. 12) Eph. 2, 1. 5. 6. Col. 2, 12. 13) 1 Cor. 15, 25. 26. 27. 14) 1 Cor. 15, 20. 15) Act. 1, 2. 3. 16) Mat. 28, 19. 20. 17) Heb. 6, 20. 18) Eph. 4, 8. 19) Act. 1, 9. 10. 11. Eph. 4, 10. Psal. 68, 18. 20) Col. 3, 1. 2. 21) Ioh. 14, 3. 22) Act. 3, 21. 23) Phil. 2, 9. 24) Act. 2, 18. cum Psal. 16, 11. 25) Ioh. 17, 5. 26) Eph. 1, 22. 1 Petr. 3, 22. 27) Eph. 4, 10. 11. 2. Psal. 110, per totum. 28) Rom. 8, 34. 29) Heb. 9, 12. 24.

sacrificii merito¹⁾; quin etiam declarando velle se meritum illud suum universis credentibus applicari²⁾, omnes adversus eos criminationes diluendo³⁾; denique conscientiae tranquillitatem, lapsibus eorum quotidianis non obstantibus⁴⁾, accessum ad thronum gratiae cum confidentia⁵⁾, eorumque cum personarum⁶⁾ tum obedientiae⁷⁾ acceptationem eis procurando.

Q. Quomodo exaltandus est Christus cum redierit mundum iudicaturus?

R. Christus, quum iudicaturus mundum redierit, in eo exaltabitur, quod ipse, qui ab hominibus impiis iniuste iudicatus est et condemnatus⁸⁾, novissimo illo die in potentia maxima⁹⁾, plenaque gloriae tum suae tum paternae manifestatione, stipatus universis angelis suis sanctis¹⁰⁾, redibit cum celeusmate, cum voce Archangeli et eum buccina Dei¹¹⁾, mundum iudicaturus in iustitia¹²⁾.

Q. Quenam beneficia mediatione sua impetravit Christus?

R. Christus mediatione sua impetravit redemptionem¹³⁾, una cum omnibus aliis foederis gratiae beneficiis¹⁴⁾.

Q. Unde autem fit, quod beneficiorum, quae Christus impetravit, sumus participes?

R. Participes facti sumus beneficiorum quae impetravit Christus per eorundem nobis applicationem¹⁵⁾, quod Dei Spiritus Sancti opus imprimis est¹⁶⁾.

Q. Quinam redemptionis per Christum fiunt participes?

R. Redemptio iis omnibus certo applicatur, et communicatur efficaciter pro quibus eam Christus acquisivit¹⁷⁾, qui quidem suo quisque tempore a Spiritu sancto potentes fiunt in Christum credere secundum Evangelium¹⁸⁾.

Q. An fieri potest, ut qui Evangelium nunquam audiverunt, adeoque nec Christum norunt, nec in eum credunt, vivendo secundum naturae lumen, aeternam salutem consequantur?

R. Qui Evangelium nunquam audiverunt¹⁹⁾, Christamque adeo ignorant²⁰⁾, nec in eum credunt, salvari nequeunt²¹⁾, summam licet operam navaverint moribus suis ad naturae lumen²²⁾, istiusque quam profitentur religionis legem componendis²³⁾, neque in alio quovis salus est extra Christum solum²⁴⁾, qui Salvator est non nisi corporis sui, hoc est Ecclesiae²⁵⁾.

1) Heb. 1, 3. 2) Ioh. 3, 16. Ioh. 17, 9. 20. 24. 3) Rom. 8, 33. 34. 4) Rom. 5, 1. 2. 1 Ioh. 2, 1. 2. 5) Heb. 4, 16. 6) Eph. 1, 6. 7) 1 Pet. 2, 5. 8) Act. 3, 14. 15. 9) Mat. 24, 30. 10) Luc. 9, 26. Math. 25, 31. 11) 1 Thes. 4, 16. 12) Act. 17, 31. 13) Heb. 9, 12. 14) 2 Cor. 1, 20. 15) Ioh. 1, 11. 12. 16) Tit. 3, 5. 6. 17) Eph. 1, 13. 14. Ioh. 6, 37. 39. Ioh. 10, 15. 16. 18) Eph. 2, 8. 2 Cor. 4, 13. 19) Rom. 10, 14. 20) 2 Thes. 1, 8. 9. Eph. 2, 12. Ioh. 1, 10. 11. 12. 21) Ioh. 8, 24. Marc. 16, 16. 22) 1 Cor. 1, 20. 21. 22. 23. 24. 23) Ioh. 4, 22. Rom. 9, 31. 32. Phil. 3, 4. 5. 6. 7. 8. 9. 24) Act. 4, 12. 25) Eph. 5, 23.

Q. Omnesne salvantur, quotquot Evangelium audiunt, et in Ecclesia vivunt?

R. Non salvantur omnes qui Evangelium audiunt, ac in Ecclesia visibili vitam degunt; verum illi soli qui membra sunt Ecclesiae invisibilis¹⁾.

Q. Quid est Ecclesia visibilis?

R. Ecclesia visibilis est societas ex iis omnibus quotquot in omnibus mundi locis temporibusque religionem veram profiteantur²⁾, eorumque liberis coagmentata³⁾.

Q. Quanam sunt peculiaria visibilis Ecclesiae privilegia?

R. Ecclesia visibilis hoc habet privilegii, quod sit sub speciali Dei cura ac regimine⁴⁾; unde per omnes aetates, hostibus omnibus nequicquam contranitentibus⁵⁾, protecta fuit et conservata; quod Sanctorum communione, salutisque mediis ordinariis potiatur⁶⁾; quodque singulis eiusdem membris in ministerio Evangelii gratia per Christum offeratur, qui salvatum iri, quicumque in eum crediderit, testificatur⁷⁾; neminem autem excludit qui ad ipsum venire velit⁸⁾.

Q. Quid est Ecclesia invisibilis?

R. Invisibilis Ecclesia, est electorum numerus universus, quotquot nempe fuerunt, sunt, aut erunt usquam in unum collecti sub Christo capite⁹⁾.

Q. Quae sunt specialia illa beneficia, quibus Ecclesiae invisibilis membra per Christum potiuntur?

R. Membra Ecclesiae invisibilis per Christum in gratia ac gloria unione cum ipso et communione potiuntur¹⁰⁾.

Q. Quid est unio illa, quae electis cum Christo intercedit?

R. Unio quae electis cum Christo intercedit, est opus Divinae gratiae¹¹⁾, quo spiritualiter quidem ac mystice, realiter tamen ac inseparabiliter Christo tanquam capiti ac marito suo coniunguntur¹²⁾; quod quidem effectum est vocatione illorum efficaci¹³⁾.

Q. Quid est vocatio efficax?

R. Vocatio efficax est opus omnipotentis potestatis et gratiae Dei¹⁴⁾, quo ex amore suo erga electos, gratuito illo quidem ac speciali nulla in ipsis re quicquam eum ad id movente¹⁵⁾, tempore

1) Ioh. 12, 38, 39, 40. Rom. 9, 6. Mat. 22, 14. Mat. 7, 21. Rom. 11, 7. 2) 1 Cor. 1, 2. 1 Cor. 12, 13. Rom. 15, 9. 10. 11. 12. Apoc. 7, 9. Psal. 2, 8. Psal. 22, 27. 28. 29. 30. 31. Psal. 45, 17. Mat. 28, 19. 20. Isa. 59, 21. 3) 1 Cor. 7, 14. Act. 2, 39. Rom. 11, 16. Gen. 17, 7. 4) Isa. 4, 5. 6. 1 Tim. 4, 10. 5) Psal. 115. per totum. Isa. 31, 4. 5. Zach. 12, 2. 3. 4. 8. 9. 6) Act. 2, 39. 42. 7) Psal. 147; 19. 28. Rom. 9, 4. Eph. 4, 11. 12. Marc. 16, 15. 16. 8) Ioh. 6, 87. 9) Eph. 1, 10. 22. 23. Ioh. 10, 16. Ioh. 11, 52. 10) Ioh. 17, 22. Eph. 2, 5. 6. Ioh. 17, 24. 11) Eph. 1, 22. Eph. 2, 6. 7. 8. 12) 1 Cor. 6, 17. Ioh. 10, 28. Eph. 5, 23. 30. 13) 1 Pet. 5, 10. 1 Cor. 1, 9. 14) Ioh. 5, 25. Eph. 1, 18. 19. 20. 2 Tim. 1, 8. 9. 15) Tit. 3, 4. 5. Eph. 2, 4. 5. 7. 8. 9. Rom. 9, 11.

suo accepto, per verbum suum Spiritumque ad Iesum Christum eos invitat atque trahit¹⁾, salutariter mentes eorum illuminans²⁾, voluntates renovans³⁾, ac potenter determinans, adeo quidem ut per se mortui licet in peccatis sint, hac ratione tamen volentes fiant ac potentes, vocationi ipsius liberrime respondere, gratiamque inibi oblatam et exhibitam excipere quidem et amplectari⁴⁾.

Q. An soli electi vocantur efficaciter?

R. Omnes et soli electi vocantur efficaciter⁵⁾, quamvis alii etiam verbi ministerio externe vocari et possint et soleant⁶⁾, communesque nonnullas operationes Spiritus experiri⁷⁾, qui ob contumaciam suam gratiae sibi oblatae neglectum et contemptum, nunquam vere ad Christum accedunt, in sua nempe infidelitate quam iustissime derelicti⁸⁾.

Q. Qualis est communio in gratia quae membris Ecclesiae invisibilis cum Christo intercedit?

R. Communio in gratia quae membris Ecclesiae invisibilis cum Christo intercedit, est eorum de virtute mediationis Christi participatio, in iustificatione⁹⁾, adoptione¹⁰⁾, sanctificatione et quicquid aliud sit, quod eorum cum ipso unionem in hac vita manifestat¹¹⁾.

Q. Quid est iustificatio?

R. Iustificatio est actus gratitiae Dei erga peccatores gratitiae¹²⁾, quo peccata illorum omnia condonat, personas eorum pro iustis in conspectu ipsius acceptat reputatque¹³⁾, non quidem propter quicquam in iis productum aut ab iis praestitum¹⁴⁾, verum propter solam Christi perfectam obedientiam, ac plenam satisfactionem a Deo illis imputatam¹⁵⁾, receptam autem fide solum¹⁶⁾.

Q. Quomodo est iustificatio actus gratitiae Dei gratitiae?

R. Quamquam Christus obedientia et morte sua, iustitiae divinae propriae, realiter, ac plene illorum vice, qui iustificantur, satisfecit¹⁷⁾, nihilominus tamen in quantum Deus satisfactionem, quam ab illis poterat exegisse, a vade acceptavit, vademque hunc iis procuravit, filium nempe suum unicum¹⁸⁾, imputans iis iustitiam eius¹⁹⁾, nihilque ab iis ad iustificationem eorum re-

1) 2 Cor. 5, 20. cum 2 Cor. 6, 1. 7. Ioh. 6, 44. 2 Thes. 2, 13. 14. 2) Act. 26, 18. 1 Cor. 2, 10. 12. 3) Ezech. 11, 19. Ezech. 36, 26. 27. Ioh. 6, 45. 4) Eph. 2, 5. Phil. 2, 13. Deut. 30, 6. 5) Act. 13, 48. 6) Matt. 22, 14. 7) Matt. 7, 22. Mat. 13, 20. 21. Heb. 6, 4. 5. 8) Ioh. 12, 38. 39. 40. Act. 28, 25. 26. 27. Ioh. 6, 64. 65. Psal. 81, 11. 12. 9) Rom. 8, 30. 10) Eph. 1, 5. 11) 1 Cor. 1, 30. 12) Rom. 3, 22. 24. 25. Rom. 4, 5. 13) 2 Cor. 5, 19. 21. Rom. 3, 22. 24. 25. 27. 28. 14) Tit. 3, 5. 7. Eph. 1, 7. 15) Rom. 5, 17. 18. 19. Rom. 4, 6. 7. 8. 16) Act. 10, 43. Gal. 2, 16. Phil. 3, 9. 17) Rom. 5, 8. 9. 10. 19. 18) 1 Tim. 2, 5. 6. Heb. 10, 10. Mat. 20, 28. Dan. 9, 24. 26. Isa. 53, 4. 5. 6. et 10. 11. 12. Heb. 7, 22. Rom. 8, 32. 1 Pet. 1, 18. 19. 19) 2 Cor. 5, 21.

quirens praeter fidem¹⁾, quae etiam ipsa illius donum est²⁾, iustificatio illorum est quoad ipsos a gratia gratuita³⁾.

Q. Quid est fides iustificans?

R. Fides iustificans est gratia salutaris⁴⁾, a Spiritu⁵⁾, verboque⁶⁾ Dei effecta in corde peccatoris, qua convictus peccati ac miseriae suae, ut et summae illius quae in ipso est reliquisque omnibus creaturis impotentiae, eum a perdita sua et plane conclamata conditione vindicandi⁷⁾, non solum Evangelicae promissionis veritati assentitur⁸⁾, verum etiam Christum, eiusque iustitiam recipit, iisque nititur inibi oblatis, in remissionem peccati⁹⁾, personaeque suae pro iusta in conspectu Dei acceptationem et reputationem ad salutem¹⁰⁾.

Q. Quomodo fides iustificat peccatorem in conspectu Dei?

R. Fides iustificat peccatorem in conspectu Dei, non quidem propter alias illas, quae perpetuo illam comitantur, gratias; sed neque sane propter ea, quae fructus eius sunt¹¹⁾, bona opera; neque perinde ac si ipsa fidei gratia, aut eiusdem actus quivis, ad iustificationem illi esset imputatus¹²⁾; verum solummodo quatenus instrumentum est, quo Christum eiusque iustitiam recipit applicatque¹³⁾.

Q. Quid est adoptio?

R. Adoptio est actus gratiae Dei gratuita¹⁴⁾, in et pro Iesu Christo filio eius unico¹⁵⁾, quo iustificati omnes in numerum filiorum eius recipiuntur¹⁶⁾, impositum sibi habent eius nomen¹⁷⁾, Spiritum filii eius dono accipiunt¹⁸⁾, sub paterna ipsius cura ac dispensatione constituuntur¹⁹⁾, ad immunitates omnes ac privilegia filiorum Dei admittuntur, promissionum sunt haeredes et cum Christo in gloria cohaeredes²⁰⁾.

Q. Quid est sanctificatio?

R. Sanctificatio est opus Divinae gratiae, quae omnes, quos Deus ante iacta mundi fundamenta elegit ad sanctimoniam, sunt per potentem operationem Spiritus eius²¹⁾, Christi mortem eius et resurrectionem applicantis²²⁾, in tempore per totum hominem ad imaginem Dei renovati²³⁾: indita cordibus suis habentes respicientiae ad vitam, aliarumque gratiarum omnium salutarium²⁴⁾,

1) Rom. 3, 24. 25. 2) Eph. 2, 8. 3) Eph. 1, 7. 4) Heb. 16, 39. 5) 2 Cor. 4, 13. Eph. 1, 17. 18. 19. 6) Rom. 10, 16. 17. 7) Act. 2, 37. Act. 16, 30. Ioh. 16, 8. 9. Rom. 5, 6. Eph. 2, 1. Act. 4, 12. 8) Eph. 1, 13. 9) Ioh. 1, 12. Act. 16, 31. Act. 10, 43. 10) Phil. 3, 9. Act. 15, 11. 11) Gal. 3, 11. Rom. 3, 28. 12) Rom. 4, 5. cum Rom. 10, 10. 13) Ioh. 1, 12. Phil. 3, 9. Gal. 2, 16. 14) I Ioh. 3, 1. 15) Eph. 1, 5. Gal. 4, 4. 5. 16) Ioh. 1, 12. 17) 2 Cor. 6, 18. Apoc. 3, 12. 18) Gal. 4, 6. 19) Psal. 103, 13. Prov. 14, 26. Matt. 6, 32. 20) Heb. 6, 12. Rom. 8, 17. 21) Eph. 1, 4. 1 Cor. 6, 11. 2 Thes. 2, 13. 22) Rom. 6, 4. 5. 6. 23) Ephes. 4, 23. 24) Act. 11, 18. 1 Ioh. 3, 9.

semias, ipsasque gratias ita excitatas, auctas et confirmatas ¹⁾, ut magis in dies magisque peccato moriantur, atque ad novitatem vitæ resurgant ac reviviscant ²⁾.

Q. Quid est resipiscentia ad vitam?

R. Resipiscentia ad vitam est gratia salvifica ³⁾ a Spiritu ⁴⁾ verboque ⁵⁾ Dei effecta in corde peccatoris, qua ex inspectu sensuque non solum periculi ⁶⁾, sed etiam turpitudinis, et exosæ naturæ peccatorum suorum ⁷⁾, atque e perspecta Dei erga resipiscentes in Christo misericordia ⁸⁾, ita peccata sua deflet ⁹⁾ ac detestatur ¹⁰⁾, ut ab iis omnibus ad Deum convertatur ¹¹⁾, cum proposito et conatu in omnibus novæ obedientiæ viis constanter cum ipso ambulandi ¹²⁾.

Q. In quo a se invicem differunt iustificatio et sanctificatio?

R. Quamquam sanctificatio iustificationi inseparabiliter plane sit coniuncta ¹³⁾, in eo tamen differunt, quod in iustificatione Deus imputet iustitiam Christi ¹⁴⁾, in sanctificatione autem Spiritus eius gratiam infundat, eamque exercendi potentiam suppeditat ¹⁵⁾; in illa peccatum condonatur ¹⁶⁾, in hac sub iugum mittitur ¹⁷⁾: altera fideles ex aequo omnes ab ira Dei vindicante, idque in hac vita perfecte liberat, adeo ut in condemnationem nunquam incidant ¹⁸⁾, altera vero neque in omnibus aequalis existit ¹⁹⁾, neque in quoquam est in hac vita perfecta ²⁰⁾, verum ad perfectionem adolescit ²¹⁾.

Q. Unde oritur sanctificationis in fidelibus imperfectio?

R. Imperfectio sanctificationis in fidelibus oritur e reliquis peccati in omni eorum parte remanentibus, perpetuis carnis adversus spiritum concupiscentiis, unde fit ut a tentationibus vincantur sæpius, in peccata multa incidant ²²⁾, in officiis suis spiritualibus sufflammentur ²³⁾, operaque eorum optima in conspectu Dei imperfecta sint et contaminata ²⁴⁾.

Q. Annon feri possit propter eorum qua imperfectiones, qua tentationes multas, ac peccata, quae admittunt, ut e statu gratiæ tandem excidant fideles?

R. Vere fideles per amorem Dei immutabilem ²⁵⁾, eiusque

1) In dæ v. 20. Heb. 6, 11. 12. Eph. 3, 16. 17. 18. 19. Col. 1, 10. 11.
 2) Rom. 6, 4. 6. 14. Gal. 5, 24. 3) 2 Tim. 2, 25. 4) Zech. 12, 10.
 5) Act. 11, 18. 20. 21. 6) Ezech. 18, 28. 30. 32. Luc. 15, 17. 18. Hos. 2,
 6. 7. 7) Ezech. 36, 31. Isa. 30, 22. 8) Joel 2, 12. 13. 9) Ier.
 31, 18. 19. 10) 2 Cor. 7, 11. 11) Act. 26, 18. Ezech. 14, 6. 1 Reg.
 8, 47. 48. 12) Psal. 119, 6. 59. 128. Luc. 1, 6. 2 Reg. 23, 25.
 13) 1 Cor. 6, 11. 1 Cor. 1, 30. 14) Rom. 4, 6. 8. 15) Ezech. 36,
 27. 16) Rom. 3, 24. 25. 17) Rom. 6, 6. 14. 18) Rom. 8, 33. 34.
 19) 1 Ioh. 2, 12. 13. 14. Heb. 5, 12. 13. 14. 20) 1 Ioh. 1, 8. 10. 21) 2
 Cor. 7, 1. Phil. 3, 12. 13. 14. 22) Rom. 7, 18. 23. Marc. 14, 66. ad
 finem. Gal. 2, 11. 12. 23) Heb. 12, 1. 24) Isa. 64, 6. Exod. 28, 38.
 25) Ier. 31, 3.

decretum ac fœdus perseverantiam eis largiendi¹⁾, ut etiam inseparabilem eorum cum Christo unionem²⁾, eiusque pro eis intercessionem perpetuam³⁾, per spiritum denique semenque Dei in ipsis permanentes⁴⁾, statu gratiæ nec finaliter neque totaliter possunt excidere⁵⁾; veram potentiam Dei per fidem custodiuntur ad salutem⁶⁾.

Q. Possuntne vere fideles infallibilem habere certitudinem se in statu gratiæ constitutos, deque sui in eodem perseverantiam ad salutem?

R. Qui vere in Christum credent, studentes coram ipso in omni bona conscientia ambulare⁷⁾, possunt quidem absque revelatione extraordinaria per fidem veritati promissionum Dei nixam, perque Spiritum facultatem iis subsistentem, qua gratias illas quibus promissiones vitæ fiunt⁸⁾, discernere valeant in se ipsis, et una cum spiritibus eorum testificantem eos esse Dei filios⁹⁾, infallibiliter certi evadere esse se cum in statu gratiæ constitutos, tum perseverantissimos in eodem ad salutem¹⁰⁾.

Q. An omnes vere fideles, omni tempore, certi sunt de presentis sui in gratiæ statu, deque futura salute?

R. Quum certitudo gratiæ ac salutis de essentia fidei consistit¹¹⁾, vere fideles priusquam eam consequantur, diu possunt expectare¹²⁾, quia etiam postquam eam adepti sunt, perturbationibus quidem multifariis, peccatis, tentationibus, ac desertionibus debilitari illa potest ac intermittere¹³⁾; nunquam tamen ea Spiritus Dei præsentia, iisque subsidiis destituuntur, quæ eos sustentant quominus in desperationem penitus demergantur¹⁴⁾.

Q. Quanam est communitio gloriæ, quæ membris Ecclesiæ invisibilis cum Christo intercedit?

R. Communitio gloriæ, quæ membris ecclesiæ invisibilis cum Christo intercedit, est cum in hac vita¹⁵⁾, tum immediate post mortem¹⁶⁾, tum vero etiam perfecta domum in resurrectione, ac die iudicii¹⁷⁾.

Q. Quanam est illa gloriæ cum Christo communitio, quæ membra Ecclesiæ invisibilis in hac vita possunt?

R. Membra Ecclesiæ invisibilis primitiæ gloriæ cum Christo in hac vita communicantur, in quantum eius, capitis nempe sui, membra sunt; adeoque in ipso ius habent in illa gloria, cuius plenam ille possessionem est assecutus¹⁸⁾, cuiusque velut archæ-

1) 2 Tim. 2, 19. Heb. 13, 20. 21. 2 Sam. 23, 5. 2) 1 Cor. 1, 8. 9. 3) Heb. 7, 25. Luc. 22, 32. 4) 1 Ioh. 3, 9. 1 Ioh. 2, 27. 5) Ier. 32, 40. Ioh. 10, 28. 6) 1 Pet. 1, 5. 7) 1 Ioh. 2, 3. 8) 1 Cor. 2, 12. 1 Ioh. 3, 14. 18. 19. 21. 24. 1 Ioh. 4, 13. 16. Heb. 6, 11. 12. 9) Rom. 8, 16. 10) 1 Ioh. 5, 13. 11) Eph. 1, 13. 12) Isa. 50, 10. Psal. 88, per totum. 13) Psal. 77, 1. ad 12. Cant. 5, 2. 3. 6. Psal. 51, 8. 12. Psal. 31, 22. Psal. 22, 1. 14) 1 Ioh. 3, 9. Ioh. 13, 15. Psal. 73, 15. 23. Isa. 54, 4. 7. 8. 9. 10. 15) 2 Cor. 3, 18. 16) Luc. 23, 43. 17) 1 Thess. 4, 17. 18) Eph. 2, 5. 6.

hinc quaedam divini amoris sensu¹⁾, conscientiae pace, gaudis in Spiritu sancto, et spe gloriæ potiuntur²⁾. Quomodo autem contrario, sensus irae Dei vindicantis, conscientiae horror, iudicijque terribilis expectatio improbis initia sunt illorum cruciatuum, qui ab illis sunt post mortem subcondi³⁾.

Q. An omnes homines moriantur?

R. Quandoquidem lex mortem tanquam peccati mercedem interminat⁴⁾, constitutum est omnibus semel mori⁵⁾, in quantum omnes peccaverunt⁶⁾.

Q. Quomodo mors sit peccati stipendium, unde fit ut a morte non eximantur iusti, postquam omnia illorum peccata in Christo remittuntur?

R. Iusti in die novissimo a morte ipsa liberabuntur, quietiam, in ipsa morte ab aere et maledictione liberantur⁷⁾, adeo ut quamvis moriantur, ex Dei amore illud fit⁸⁾, nempe ut hac ratione perfecti a peccato et miseria liberentur⁹⁾, et ulterioris communionis cum Christo in gloria fiant capaces, quantum quidem primum ingrediantur¹⁰⁾.

Q. Quanam est ea communicatio gloriæ cum Christo qua membra Ecclesiae invisibiles immediate post mortem potiuntur?

R. Communicatio gloriæ cum Christo, qua membra Ecclesiae invisibiles immediate post mortem potiuntur, in eo consistit, quod eorum animæ in sanctitate tum demum fiant perfectæ¹¹⁾, atque in supremos coelos recipiantur¹²⁾, ubi in luniae et gloriæ faciem Dei intuentur¹³⁾, corporum suorum redemptionem expectantes¹⁴⁾; quæ Christo vel etiam post mortem unita manent¹⁵⁾, atque in sepulchris suis tanquam in lectis requiescunt¹⁶⁾, donec in die novissimo animabus suis deo uniantur¹⁷⁾. Impiorum vero animæ a morte continuo in gehennam detraduntur, ubi in cruciatibus et tenebris exterioribus durant, eorumque corpora in sepulchris suis tanquam in carceribus usque ad resurrectionem et magni illius diei iudicium asservantur¹⁸⁾.

Q. Quid autem de resurrectione tenetur credere?

R. Credere tenetur futuram esse in die novissimo resurrectionem mortuorum tam iustorum quam iniustorum universalem¹⁹⁾; quo certe tempore, quotquot in vivis réperientur, in ictu oculi mutantur: mortuorum autem corpora ipsissima illa, quæ in se-

1) Rom. 5, 5. cum. 2 Cor. 1, 22. 2) Rom. 5, 1. 2. Rom. 14, 17.
 3) Gen. 4, 13. Matt. 27, 4. Heb. 10, 27. Rom. 2, 9. Marc. 9, 44.
 4) Rom. 6, 23. 5) Heb. 9, 27. 6) Rom. 5, 12. 7) 1 Cor. 15, 26.
 56. Heb. 2, 15. 8) Isa. 57, 1. 2. 2 Reg. 22, 20. 9) Apoc. 14, 13.
 Eph. 5, 27. 10) Luc. 23, 43. Phil. 1, 23. 11) Heb. 12, 23. 12) 2
 Cor. 5, 1. 6. 8. Phil. 1, 23. cum Act. 3, 21. et Eph. 4, 10. 13) 1
 Ioh. 3, 2. 1 Cor. 13, 12. 14) Rom. 8, 23. Psal. 19, 6. 15) 1 Thea.
 4, 14. 16) Isa. 57, 2. 17) Iob. 19, 26. 27. 18) Luc. 16, 23. 24.
 Act. 1, 25. Iudae v. 6. et 7. 19) Act. 24, 15.

pulchris prius deponerentur, animabus suis denno in aeternam unita per potentiam Christi suscitabantur¹⁾; corpora iustorum per Spiritum et vi resurrectionis Christi (quatenus eorum capitis) suscitabantur in potentia, spiritualia, incorruptibilia, et gloriose ipsius corpori conformata²⁾: corpora vero impiorum suscitabantur in dedecore, per eundem quatenus laesam iudicem³⁾.

Q. Quid est immediate post resurrectionem secuturum?

R. Post resurrectionem immediate sequetur iudicium Angelorum hominumque generale ac finale⁴⁾, cuius diem quidem horamque nemo mortalium novit, nempe quo omnes vigilis se ac orationi addicant, semperque sint in adventum Domini praeparati⁵⁾.

Q. Quid fiet improbis in die iudicii?

R. Improbi in die iudicii ad laevam Christi constituentur⁶⁾, et post probationem evidentem, et conscientiae ipsorum convictionem plenam⁷⁾, tremenda, sed iusta condemnationis sententia adversus eos pronuntiabitur⁸⁾; deinde vero praesentia Dei gratiosa, gloriosa Christi, Sanctorum eius, angelorumque eius sanctorum omnium societate eiciuntur in gehennam tormentis ineffabilibus animi corporisque, puniendi cum diabolo eiusque angelis in aeternum⁹⁾.

Q. Quid fiet iustis in die iudicii?

R. Iusti in die iudicii ad Christum in nubibus sursum rapti¹⁰⁾, sistuntur ad dextram eius, ubi palam agnoscentur et absolventur¹¹⁾; tum vero Christo assessores erunt, reprobos angelos hominesque iudicanti¹²⁾, coelo excipientur¹³⁾, ubi plene ac in perpetuum peccato ac miseria liberabuntur¹⁴⁾, gaudiis non concipiendis erunt repleti¹⁵⁾, fient perfecta sancti et beati cum in anima, tum in corpore, consortio nempe sanctorum tam hominum quam Angelorum innumerabilium¹⁶⁾, tum vero praecipue immediata Dei Patris, Domini nostri Iesu Christi et Spiritus sancti visione et fruitione in sempiternum¹⁷⁾. Atque haec quidem est communio illa plena et perfecta, qua membra Ecclesiae invisibilis cum Christo in gloria, in resurrectione, et die iudicii potentur.

1) 1 Cor. 15, 51. 52. 53. 1 The. 4, 15. 16. 17. Ioh. 5, 28. 29. 2) 1 Cor. 15, 21. 22. 23. 42. 43. 44. Phil. 3, 21. 3) Ioh. 5, 27. 28. 29. Mat. 25, 33. 4) 2 Pet. 2, 4. Iudae v. 6. 7. 14. 15. Mat. 25, 46. 5) Mat. 24, 36. 42. 44. Luc. 21, 35. 36. 6) Mat. 25, 33. 7) Rom. 2, 15. 16. 8) Mat. 25, 41. 42. 43. 9) Luc. 16, 26. 2 The. 1, 8. 9. 10) 1 The. 4, 17. 11) Mat. 25, 33. Mat. 10, 32. 12) 1 Cor. 6, 2. 3. 13) Mat. 25, 34. 46. 14) Eph. 5, 27. Apoc. 14, 13. 15) Psal. 16. 11. 16) Heb. 12, 22. 23. 17) 1 Ioh. 3, 2. 1 Cor. 13, 12. 1 The. 4, 17. 18.

Postquam iam perspeximus quid nos praecipue de Deo credere doceant Scripturae, sequitur, ut, quid exigant, tanquam hominis officium, dispiciamus.

Q. Quodnam est officium illud, quod exigit ab homine Deus?

R. Officium quod ab homine Deus exigit est obedientia voluntati eius revelatae¹⁾.

Q. Quid homini primum tanquam obedientiae suae regulam revelavit Deus?

R. Obedientiae regula Adamo in statu innocentiae, totique in eo humano generi revelata, praeter mandatum speciale de non comedendo fructu arboris scientiae boni malique, erat lex moralis²⁾.

Q. Quid est lex moralis?

R. Lex moralis est voluntatis Divinae humano generi declaratio, unumquemque dirigens obligansque ad personalem perfectam ac perpetuam conformitatem et obedientiam eidem exhibendam³⁾; cum totius hominis animae corporisque affectione ac dispositione debita, tum praestatione omnium officiorum tam sanctimoniae quam iustitiae Deo hominique debitorum⁴⁾, vitam promittens observantibus, mortem autem interminans eandem violentibus⁵⁾.

Q. Estne lex moralis homini post lapsum utilis?

R. Quamvis post lapsum nemo per legem moralem ad iustitiam vitamque possit pertingere⁶⁾, utilitatem tamen habet non mediocrem, tam omnibus hominibus communem, quam qua regentis, qua non regentis peculiarem⁷⁾.

Q. Quomodo omnibus utilis est lex moralis?

R. Lex moralis utilis est omnibus, ad edocendum eos sanctam Dei naturam ac voluntatem⁸⁾, suumque officium, quos etiam obligat ad consentaneam ambulandum⁹⁾: ad convincendum eos, quam sint ad observandam illam prorsus impotentes, quantaque sint et quam nefaria naturae, cordis, vitaeque suae inquinamenta¹⁰⁾: ad humiliandum eos e sensu peccati sui ac miseriae¹¹⁾,

1) Rom. 12, 1. 2. Mich. 6, 8. 1 Sam. 15, 22. 2) Gen. 1, 26. 27. Rom. 2, 14. 15. Rom. 10, 5. Gen. 2, 17. 3) Dent. 5, 1. 2. 3. 31. 33. Luc. 10, 26. 27. Gal. 3, 10. 1 The. 5, 23. 4) Luc. 1, 75. Act. 24, 16. 5) Rom. 10, 5. Gal. 3, 10. 12. 6) Rom. 8, 3. Gal. 2, 16. 7) 1 Tim. 1, 8. 8) Lev. 11, 44. 45. Lev. 20, 7. 8. Rom. 7, 12. 9) Mic. 6, 8. Iac. 2, 10. 11. 10) Psal. 19, 11. 12. Rom. 3, 20. Rom. 7, 7. 11) Rom. 3, 9. 23.

quo constare possit iis evidentius quam necessarius eis Christus sit.¹⁾, quamque perfecta ipsius obedientia²⁾).

Q. Quis peculiaris usus legis moralis hominibus non regenitis?

R. Lex moralis usui est non regenitis ad conscientias ipsorum exercefaciendas, ut fugiant ab ira ventura³⁾, eosque ad Christum adigendos⁴⁾; vel si in statu peccati permanserint, ut omni excusatione nudi⁵⁾, et maledictioni legis subiecti⁶⁾ relinquuntur.

Q. Quis usus legis moralis regenitis specialis?

R. Quamvis qui regenerantur et in Christum credunt, a lege morali, quatenus erat foedus operum, liberentur⁷⁾, adeo ut inde nec iustificentur⁸⁾, nec condemnentur⁹⁾; nihilominus praeter eius generales usus cum universo humano genere iis communes, est iis porro speciali modo utilis, nempe ut inde intelligere possint quantum Christo debeant, qui eorum loco eorumque bono eam praestitit, eiusque maledictionem subiit¹⁰⁾; utque adeo inde ad maiorem gratitudinem provocentur¹¹⁾, eandemque manifestandam maiori cura semetipsos legi tanquam obedientiae suae normae conformando¹²⁾.

Q. Ubinam summarie comprehenditur lex moralis?

R. Lex moralis summarie comprehenditur, in decem praecipis decalogi, quae voce Dei in monte Sinai tradita, ab eoque inscripta in duabus tabulis lapideis¹³⁾, descripta vero extant *Exodi* 20. quatuor quidem mandata prima officium nostrum erga Deum; reliqua sex officium nostrum erga homines complectuntur¹⁴⁾.

Q. Ut Decalogus recte intelligatur, quatenam regulae sunt observandae?

R. Ut Decalogus recte intelligatur, isthaec regulae sunt observandae.

1) Lex est perfecta, unumquemque obligans ad accuratam totius hominis cum iustitia eiusdem congruentiam, ad obedientiam integram et perpetuam, adeo quidem ut summam exigat cuiusque officii perfectionem, gradum vero peccati minimum quemque prohibeat¹⁵⁾.

2) Lex est spiritualis, adeoque non minus intellectum, volunta-

1) Gal. 3, 21. 22. 2) Rom. 10, 4. 3) 1 Tim. 1, 9. 10. 4) Gal. 3, 24. 5) Rom. 1, 20. cum Rom. 2, 15. 6) Gal. 3, 10. 7) Rom. 6, 14. Rom. 7, 4. Gal. 4, 4. 5. 8) Rom. 3, 20. 9) Gal. 5 23. Rom. 8, 1. 10) Rom. 7, 24. 25. Gal. 3, 13. 14. Rom. 8, 3. 4. 11) Luc. 1, 68. 69. 74. 75. Col. 1, 12. 13. 14. 12) Rom. 7, 22. Rom. 12, 2. Tit. 2, 11. 12. 13. 14. 13) Deut. 10, 4. Exod. 34, 1. 2. 3. 4. 14) Mat. 22, 37. 38. 39. 40. 15) Psal. 19, 7. Luc. 2, 10. Mat. 5, 21. ad finem.

tem, affectiones, ceterasque omnes animae potentias pertingit, quam verba, opera, gestasque externos¹⁾.

5) Res una eademque, respectu alio atque alio, in pluribus mandatis aut praecipitur aut prohibetur²⁾.

4) Quomodo ubi officium praecipitur, peccatum ei contrarium prohibetur³⁾; ubicunque vero prohibetur peccatum quodvis, ibi etiam praecipitur officium eidem contrarium⁴⁾: ad eundem modum ubi promissum subiungitur, includitur ei contraria comminationis⁵⁾; ubi vero interminatio subnectitur, contrarium ibi promissum subintelligitur⁶⁾.

6) Quod Deus prohibet id nullo tempore faciendum est⁷⁾, quod vero praecipit semper quidem tamquam officium nobis incumbit⁸⁾; at unumquodque officium particulare omni tempore praestare non tenemur⁹⁾.

6) Sub uno seu peccato sive officio eiusdem generis omnia aut prohibentur, aut praecipuntur, una cum omnibus eorum causis, mediis, occasionibus, ut etiam quaecunque eorum vel speciem habent, cum omnibus eorundem irritamentis¹⁰⁾.

7) Quicquid nobis ipsis aut prohibetur aut praecipitur, illud conari tenemur, pro eo statu in quo sumus constituti, ut etiam ab aliis pro illorum statu ac officio aut declinetur aut praestetur¹¹⁾.

8) Quicquid aliis praecipitur, in eo pro ratione status vocationisque nostrae adiutores iis esse debemus¹²⁾; summe autem cavere ne cum aliis in iis quae prohibentur simus participes¹³⁾.

Q. Quae specialiter sunt nobis in decem praeceptis consideranda?

R. Considerandae nobis sunt in decem praeceptis cum praefatio, tum mandati cuiusque substantia; tum etiam denique rationes illae quae praeceptis nonnullis quo magis fiant efficacia subnectuntur.

Q. Quanam est praefatio mandatis praemissa?

R. Praefatio mandatis praemissa in hisce verbis continetur [*Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi e terra Aegypti, e domo servitutis*¹⁴⁾] ubi primatum suum Deus manifestat, ut qui Iehova nempe sit, aeternus, immotabilis, ac omnipotens Deus¹⁵⁾,

1) Rom. 7, 14. Dent. 6, 5. cum Mat. 23, 37. 38. 39. Matt. 5, 21. 22. 27. 28. 36. ad finem. 2) Col. 3, 5. Amos 8, 5. Prov. 1, 19. 1. Tim. 6, 10. 3) Isa. 58, 13. Dent. 6, 13. cum Mat. 4, 9. 10. Mat. 15, 4. 5. 6. 4) Mat. 5, 21. 22. 23. 24. 25. Eph. 4, 28. 5) Exod. 20, 12. cum Prov. 30, 17. 6) Ier. 18, 7. 8. Exod. 20, 7. cum Psal. 15, 1. 4. 5. et Psal. 24, 4. 5. 7) Iob. 13, 7. 8. Rom. 3, 8. Iob. 38, 21. Heb. 11, 25. 8) Dent. 4, 8. 9. 9) Mat. 12, 7. 10) Mat. 5, 21. 22. 27. 28. Mat. 15, 4. 5. 6. Heb. 10, 24. 25. 1 Thess. 5, 22. Iudae v. 23. Gal. 5, 28. Col. 3, 21. 11) Exod. 20, 10. Lev. 19, 17. Gen. 18, 19. Iosh. 24, 15. Dent. 6, 6. 7. 12) 2 Cor. 1, 24. 13) 1 Tim. 5, 22. Eph. 5, 11. 14) Exod. 20, 2. 15) Isa. 44, 6.

qui in se ipso et a se ipso existens¹⁾, verbis²⁾ operibusque³⁾ suis omnibus dat existentiam; seque Deum esse, qui foedus iniit, prout olim cum Israëlè, ita cum populo suo universo⁴⁾, qui que sicut illos eduxit ex ipsorum in Aegypto servitute, ita nos a spiritali nostra servitute liberat⁵⁾, proindeque teneri nos cum solum pro Deo nostro acceptare, omniaque eius mandata observare⁶⁾.

Q. Quanam summa est quatuor mandatorum quae officium nostrum erga Deum complectuntur?

R. Summa quatuor mandatorum quae officium nostrum erga Deum complectuntur haec est, ut Dominum nempe Deum nostrum toto corde, tota anima, totis viribus, totaque mente nostra diligamus⁷⁾.

Q. Quodnam est mandatum primum?

R. Mandatum primum hoc est [*Non habebis alios Deos eorum me*⁸⁾].

Q. Quanam officia imperantur mandato primo?

R. Officia quae mandato primo imperantur huiusmodi sunt, cognoscere et agnoscere Deum esse solum verum Deum, Deumque nostrum⁹⁾; eumque ut talem colere et glorificare¹⁰⁾, de ipso cogitando¹¹⁾, meditando¹²⁾, illum recordando¹³⁾, faciendo plurimi¹⁴⁾, honorando¹⁵⁾, adorando¹⁶⁾, eligendo¹⁷⁾, diligendo¹⁸⁾, desiderando¹⁹⁾, timendo²⁰⁾, ei credendo²¹⁾, fidendo²²⁾, in eoque sperando²³⁾, oblectando nosmet²⁴⁾, exultando²⁵⁾, pro eo zelando²⁶⁾, eum invocando, laudem ei omnem, gratiasque tribuendo²⁷⁾, obedientiam omnem totius hominis ac summisionem exhibendo²⁸⁾; studendo ut ei in omnibus placeamus²⁹⁾, dolendo si qua re illum offenderimus³⁰⁾, eumque ipso humiliter ambulando³¹⁾.

Q. Quanam sunt peccata illa, quae in primo hoc mandato prohibentur?

R. Peccata quae in primo hoc mandato prohibentur sunt, Atheismus, quo quis Deum aut esse negat, aut certe nullum habet³²⁾: Idololatria, quae habet aut colit plures Deos uno, aut alium quemvis simul cum vero Deo, aut eius loco³³⁾: Eundem pro Deo Deoque nostro vel non habere, vel non profiteri³⁴⁾; Cujus-

1) Exod. 3, 14. 2) Exod. 6, 3. 3) Act. 17, 24. 28. 4) Gen. 17, 7. cum Rom. 3, 29. 5) Luc. 1, 74. 75. 6) 1 Pet. 1, 15. 16. 17. 18. Lev. 18, 30. Lev. 19, 37. 7) Luc. 10, 27. 8) Exod. 20, 3. 9) 1 Chron. 28, 9. Deut. 28, 17. Isa. 43, 10. Ier. 14, 22. 10) Psal. 95, 6. 7. Mat. 4, 10. Psal. 29, 2. 11) Mal. 3, 16. 12) Psal. 63, 6. 13) Eccles. 12, 1. 14) Psal. 71, 19. 15) Mal. 1, 6. 16) Isa. 45, 23. 17) Iosh. 24, 15. 22. 18) Deut. 6, 5. 19) Psal. 73, 25. 20) Isa. 8, 13. 21) Exod. 14, 31. 22) Isa. 26, 4. 23) Psal. 130, 7. 24) Psal. 37, 4. 25) Psal. 32, 11. 26) Rom. 12, 11. cum Num. 25, 11. 27) Phil. 4, 6. 28) Ier. 7, 23. Iac. 4, 7. 29) 1 Ioh. 3, 22. 30) Ier. 31, 18. Psal. 119, 15. 31) Mic. 6, 8. 32) Psal. 14, 1. Ephes. 2, 12. 33) Ier. 2, 27. 28. cum 1 Thess. 1, 9. 34) Psal. 81, 11.

vis illi debiti in hoc mandato imperati omissio vel neglectus¹⁾: eum ignorare²⁾, aut oblivisci³⁾; conceptus⁴⁾ opinionesque⁵⁾ falsi, indignae ac impiae de ipso cogitationes⁶⁾, audax et curiosa in infinis secreta inquisitio⁷⁾: impietas omnis⁸⁾, odium Dei⁹⁾, amor sui¹⁰⁾, sui studium¹¹⁾, et alia quaevis animi nostri, voluntatis, affectionumve rebus aliis inordinata ac immoderata applicatio, earumve a Deo vel totalis vel partialis advocatio¹²⁾, credulitas vana¹³⁾, infidelitas¹⁴⁾, haeresis¹⁵⁾, fides erronea¹⁶⁾, diffidentia¹⁷⁾, desperatio¹⁸⁾, incorrigibilitas¹⁹⁾ ac stupiditas sub iudicii Dei²⁰⁾, durities cordis²¹⁾, superbia²²⁾, praesumptio²³⁾, carnalis securitas²⁴⁾, tentatio Dei²⁵⁾, mediocrum non licitorum usus²⁶⁾, in necitis fiducia²⁷⁾, oblectationes et gaudia carnalia²⁸⁾, zelus corruptus, coecus ac imprudens²⁹⁾; tepeditas³⁰⁾ et languor in rebus Dei³¹⁾, a Deo abalienatio nostri, ac apostasia³²⁾; preces aut cultus quivis religiosus exhibitus sanctis, Angelis, aut creaturis aliis quibuscunque³³⁾, pactiones quaevis cum diabolo, eum consulere³⁴⁾, iisque quae ab illo suggeruntur, auscultare³⁵⁾, fidei nostrae et conscientiae dominos homines constituere³⁶⁾, Deum ac mandata eius parvi aestimare, et contemnere³⁷⁾; spiritum eius contristare ac impugnare³⁸⁾, dispensationes eius moleste ac impatienter ferre, eiusdem stulta inensatio ob ea quae nobis infligit mala³⁹⁾, laudem boni cuiusvis quod aut sumus, possumus, aut possidemus, fortunae⁴⁰⁾, idolis⁴¹⁾, nobismetipsis⁴²⁾, aut alii cuicunque creaturae impertire⁴³⁾.

Q. Illa verba in primo mandato [Coram me] quid nos praecipue docent?

R. Verba isthaec [Coram me] sive coram facie mea in primo mandato nos docent Deum qui videt omnia, peccatum alium quemvis habendi Deum cum imprimis advertere, tum vero eo offendi plurimum; nempe ut argumento sit quo nos a peccato isthoc absterreamus, peccatum vero ipsum ut aggravetur tanquam impudens

1) Isa. 43, 22. 23. 24. 2) Ier. 4, 22. Hos. 4, 1. 6. 3) Ier. 2, 32. 4) Act. 17, 23. 29. 5) Isa. 40, 18. 6) Psal. 50, 21. 7) Deut. 29, 29. 8) Tit. 1, 16. Heb. 12, 16. 9) Rom. 1, 30. 10) 2 Tim. 3, 2. 11) Phil. 2, 21. 12) Ioh. 2, 15. 16. 1 Sam. 2, 29. Col. 3, 2. 5. 13) 1 Ioh. 4, 1. 14) Heb. 3, 12. 15) Gal. 5, 20. Tit. 3, 10. 16) Act. 26, 9. 17) Psal. 78, 22. 18) Gen. 4, 13. 19) Ier. 5, 3. 20) Isa. 42, 25. 21) Rom. 2, 5. 22) Ier. 13, 15. 23) Psal. 19, 13. 24) Zeph. 1, 12. 25) Mat. 4, 7. 26) Rom. 3, 8. 27) Ier. 17, 5. 28) 2 Tim. 3, 4. 29) Gal. 4, 17. Ioh. 16, 2. Rom. 10, 2. Luc. 9, 54. 55. 30) Apoc. 3, 16. 31) Apoc. 3, 1. 32) Ezech. 14, 5. Isa. 1, 4. 5. 33) Rom. 10, 13. 14. Hos. 4, 12. Act. 10, 25. 26. Apoc. 19, 10. Mat. 4, 10. Col. 2, 18. Rom. 1, 25. 34) Lev. 20, 6. 1 Sam. 28, 7. 11. cum 1 Chron. 10, 13. 14. 35) Act. 5, 3. 36) 2 Cor. 1, 24. Mat. 23, 9. 37) Deut. 32, 15. 2 Sam. 12, 9. Prov. 13, 13. 38) Act. 7, 51. Ephes. 4, 30. 9) Psal. 73, 2. 3. 14. 15. 22. Ioh. 1, 22. 40) 1 Sam. 6, 7. 8. 9. 41) Dan. 5, 23. 42) Deut. 8, 17. Dan. 4, 30. 43) Hab. 1, 16.

tissima provocatio¹⁾, ut nos denique quam ei exhibemus obedientiam, eandem praestare tanquam in ipsius conspectu excitemur²⁾).

Q. Quodnam est secundum praeceptum?

R. Secundum praeceptum est. [Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cuiusvis, quae est in coelis superne, aut inferius in terris, aut in aquis infra terram; non incurvabis te iis, nec eis servies: siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus sum Zelotypus, visitans iniquitates Patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque diligentium me, ac mandata mea observantium³⁾].

Q. Quae sunt officia quae in secundo praecepto imperantur?

R. Officia quae in secundo praecepto imperantur sunt cultum religiosum ac instituta quae Deus in verbo suo instituit recipere, observare, pura ac integra conservare⁴⁾. Cuiusmodi sunt preces et gratiarum actio in nomine Christi⁵⁾; verbi lectio, praedicatio ac auditio⁶⁾; Sacramentorum administratio et receptio⁷⁾; Ecclesiae regimen ac disciplina⁸⁾; ministrorum ordo ac stipendia⁹⁾; ieiunia religiosa¹⁰⁾; iurare per nomen Dei¹¹⁾, eique vota nuncupare¹²⁾; prout etiam cultus omnis falsi improbatio, detestatio, ac impugnatio¹³⁾; eiusque simul et monumentorum omnium idololatriae, pro ea quam uniuscuiusque status ac vocatio dederit facultate, extirpatio¹⁴⁾.

Q. Quae sunt peccata in secundo mandato prohibentur?

R. Peccata in secundo mandato prohibita sunt, cultus cuiusvis religiosi a Deo ipso non instituti excogitatio omnis¹⁵⁾, per consilia promotio¹⁶⁾, iniunctio¹⁷⁾, exercitium¹⁸⁾, ac approbatio qualiscunque¹⁹⁾; religionis falsae toleratio²⁰⁾; fictio cuiuslibet quod Deum repraesentet, aut tres personas, vel earum quamlibet, seu interne id in animo et mente nostra fiat, sive externe per modum imaginis cuiusvis aut similitudinis creaturae cuiuscunque²¹⁾; omnis eiusdem cultus²²⁾, aut in eo vel per illud Dei²³⁾; cuiusvis quod ficta numina repraesentet fabricatio²⁴⁾, omnisque eorum cultus, omnia-

1) Ezech. 8, 5. ad finem. Psal. 44, 20. 21. 2) 1 Chron. 28, 9. 3) Exod. 20, 4. 5. 6. 4) Deut. 32, 46. 47. Mat. 28, 20. Act. 2, 42. 1 Tim. 6, 13. 14. 5) Phil. 4, 6. Eph. 5, 20. 6) Deut. 17, 18. 19. Act. 15, 21. 2 Tim. 4, 2. Iac. 1, 21. 22. Act. 10, 33. 7) Mat. 28, 19. 1 Cor. 11, 2. ad 30. 8) Mat. 18, 15. 16. 17. Mat. 18, 19. 1 Cor. 5. cap. 1 Cor. 12, 28. 9) Eph. 4, 11. 12. 1 Tim. 5, 17. 18. 1 Cor. 9, 7. ad 15. 10) Ioc. 2, 12. 13. 1 Cor. 7, 5. 11) Deut. 6, 13. 12) Isa. 19, 21. Psal. 76, 11. 13) Act. 17, 16. 17. Psal. 16, 4. 14) Deut. 7, 5. Isa. 30, 22. 15) Num. 15, 39. 16) Deut. 13, 6. 7. 8. 17) Hos. 5, 11. Mich. 6, 16. 18) 1 Reg. 12, 33. 19) Deut. 12, 30. 31. 32. 20) Deut. 13, 6. ad 12. Zech. 13, 2. 3. Apoc. 2, 2. 14. 15. 20. Apoc. 17, 12. 16. 17. 21) Deut. 4, 15. 16. 17. 18. 19. Act. 17, 29. Rom. 1, 21. 22. 23. 25. 22) Dan. 3, 13. Gal. 4, 8. 23) Exod. 32, 5. 8. 24) Exod. 32, 8.

que quae ad ea spectant officia¹⁾, commenta quaeque superstitiosa²⁾, cultum Divinum corrumpentia³⁾, eidem addentia vel detrahentia⁴⁾, seu a nobismet ipsis inventa ac suscepta fuerint⁵⁾, sive traditione ab aliis recepta⁶⁾, nomine licet ac titulo antiquitatis⁷⁾, consuetudinis⁸⁾, devotionis⁹⁾, bonae intentionis aut alio praetextu quoviscunque¹⁰⁾; simonia¹¹⁾; sacrilegium¹²⁾; omnis denique cultus ac officiorum divinorum quae Deus instituit, neglectus¹³⁾, contemptus¹⁴⁾, impeditio¹⁵⁾, aut impugnatio¹⁶⁾.

Q. Quoniam sunt rationes annexae secundo mandato, quibus nos ad eius observationem magis impellamur?

R. Rationes annexae secundo mandato, quibus ad eius observationem magis impellamur, hisce verbis comprehensae [Siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus sum Zelotypus, visitans iniquitates Patrum in filiis ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque diligentium me, ac mandata mea observantium¹⁷⁾] sunt (praeter Dei supremum in nos Dominum ac ius nostri peculiare)¹⁸⁾ fervens eius pro cultu suo Zelus¹⁹⁾, vindex adversus cultum quemvis falsum indignatio, tanquam spirituale quoddam adulterium²⁰⁾; tum etiam quod huiusce mandati violatores habeat Deus pro ipsius osoribus, in eosque se per varias progenies animadversurum interminetur²¹⁾, eius autem observatores habeat pro amicis suis ac mandatis ipsius obtemperantibus, ac misericordiam iis per multas generationes polliceatur²²⁾.

Q. Quodnam est mandatum tertium?

R. Mandatum tertium est [Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis; non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen eius inaniter adhibuerit²³⁾].

Q. Quid autem exigitur in mandato tertio?

R. Tertium mandatum a nobis exigit ut Dei nomen, tituli, attributa²⁴⁾, instituta²⁵⁾, ut verbum²⁶⁾, sacramenta²⁷⁾, preces²⁸⁾, iuramenta²⁹⁾, vota³⁰⁾, sortes³¹⁾, ut opera ipsius³²⁾, et quicquid demum sit que se notua facit, sancte ac reverenter,

---

1) 1 Reg. 18, 26. 28. Isa. 65, 11. 2) Act. 17, 22. Col. 2, 21. 22. 23. 3) Mal. 1, 7. 8. 14. 4) Deut. 4, 2. 5) Psal. 106, 39. 6) Mat. 15. 9. 7) 1 Pet. 1, 18. 8) Ier. 44, 17. 9) Isa. 65, 3. 4. 5. Gal. 1, 13. 14. 10) 1 Sam. 13, 11. 12. 1 Sam. 15, 21. 11) Act. 8, 18. 12) Rom. 2, 22. Mal. 3, 8. 13) Exod. 4, 24. 25. 26. 14) Mat. 22, 5. Mal. 1, 7. 13. 15) Mat. 23, 13. 16) Act. 13, 44. 45. 1 Thes. 2, 15. 16. 17) Exod. 20, 5. 6. 18) Psal. 45, 11. Apoc. 15, 3. 4. 19) Exod. 34, 13. 14. 20) 1 Cor. 10, 20. 21. 22. Ier. 7, 18. 19. 20. Ezech. 16, 26. 27. Dent. 32, 16. 17. 18. 19. 20. 21) Hos. 2, 2. 3. 4. 22) Dent. 5, 29. 23) Exod. 20, 7. 24) Mat. 6, 9. Dent. 28, 58. Psal. 29, 2. Psal. 68, 4. Apoc. 15, 3. 4. 25) Mal. 1, 14. Eccles. 5, 1. 26) Psal. 138, 2. 27) 1 Cor. 11, 24. 25. 28. 29. 28) 1 Tim. 2, 8. 29) Ier. 4, 2. 30) Eccles. 5, 2. 4. 5. 6. 31) Act. 1, 24. 26. 32) Iob. 36, 24.

in cogitatione¹⁾, meditatione²⁾, verbo³⁾, scriptione⁴⁾, adhibeantur, et quidem per professionem sanctam⁵⁾, et conversationem idoneam⁶⁾, ad Dei gloriam⁷⁾, ac bonum tam nostrum⁸⁾, quam aliorum⁹⁾.

Q. Quenam peccata sunt prohibita in tertio mandato?

R. Peccata in tertio mandato prohibita sunt, neglectus utendi Divino nomine eo quo requiritur modo¹⁰⁾, atque abusus eiusdem ignorante¹¹⁾, vana¹²⁾, minus reverente, profana¹³⁾, superstitiosa¹⁴⁾, ac impia mentione, aut alio usu titularum eius, attributorum¹⁵⁾, institutorum¹⁶⁾, operumve¹⁷⁾; blasphemia¹⁸⁾; periurio¹⁹⁾; Impiae execrationes²⁰⁾, impia iuramenta²¹⁾, vota²²⁾, ac sortilegia²³⁾, quaeviscunque iuramentorum nostrorum, votorumque quae licita sunt violatio²⁴⁾, quae de rebus non licitis observatio²⁵⁾, adversus Dei decreta, et providentiam²⁶⁾ obmurmuratio, aut expostulatio²⁷⁾; eadem curiose rimari²⁸⁾, et perverse applicare; verbum Dei aut partem eius aliquam perperam interpretari²⁹⁾, male applicare³⁰⁾, aut quovis modo pervertere³¹⁾, ad iocos profanos³²⁾, ad quaestiones curiosas ac inutiles, ad alterationes vanas, aut falsae Doctrinae defensionem³³⁾. Verbi Dei abusus, vel creaturarum, aut rei cuiusvis sub nomine Dei comprehensae, ad iacantamenta³⁴⁾, aut nefarias seu libidines sive actiones³⁵⁾; malevolentia³⁶⁾, contemptu³⁷⁾, contumelia³⁸⁾, aut quovis modo impugnare veritatem, gratiam, viasque Dei³⁹⁾; religionis professio hypocritica, aut in alium quam par est finem⁴⁰⁾, eam pro dedecore habere⁴¹⁾, eive esse dedecori; absque solatio⁴²⁾, imprudenter⁴³⁾, infructuose⁴⁴⁾, ac cum offensione ambulando⁴⁵⁾, vel apostasia ab eadem⁴⁶⁾.

- 1) Mal. 3, 16. 2) Psal. 8, per totum. 3) Col. 3, 17. Psal. 105, 2. 5. 4) Psal. 102, 18. 5) 1 Pet. 3, 15. Mich. 4, 6. 6) Phil. 1, 27. 7) 1 Cor. 10, 31. 8) Ier. 32, 39. 9) 1 Pet. 2, 12. 10) Mal. 2, 2. 11) Act. 17, 23. 12) Prov. 30, 9. 13) Mal. 1, 6. 7. 12. Mal. 3, 14. 14) 1 Sam. 4, 3. 4. 5. Ier. 7, 4. 9. 10. 14. 31. Col. 2, 20. 21. 22. 15) 2 Reg. 18, 30. 35. Exod. 5, 2. Psal. 139, 20. 16) Psal. 50, 16. 17. 17) Isa. 5, 12. 18) 2 Reg. 19, 22. Lev. 24, 11. 19) Zech. 3, 4. Zech. 8, 17. 20) 1 Sam. 17, 43. 2 Sam. 16, 5. 21) Ier. 5, 7. Ier. 23, 10. 22) Dent. 23, 18. Act. 23, 12. 14. 23) Esth. 3, 7. Esth. 9, 24. Psal. 22, 18. 24) Psal. 24, 4. Ezech. 17, 16. 18. 19. 25) Mar. 6, 26. 1 Sam. 25, 22. 32. 33. 34. 26) Rom. 3, 5. 7. Rom. 6, 1. 27) Eccles. 8, 11. Eccl. 9, 3. Ps. 39, per totum. 28) Rom. 9, 14. 19. 20. 29) Dent. 29, 29. 30) Matt. 5, 21. ad finem. 31) Ezech. 13, 22. 32) 2 Pet. 3, 16. Matt. 22, 34. ad 31. 33) Isa. 22, 31. Ier. 23, 34. 36. 38. 34) 1 Tim. 1, 4. 6. 7. 1 Tim. 6, 4. 5. 20. 2 Tim. 2, 14. Tit. 3, 9. 35) Dent. 18, 10. 11. 12. 13. 14. Act. 19, 13. 36) 2 Tim. 4, 3. 4. Rom. 13, 13. 14. 1 Reg. 21, 9. 10. Iudae v. 4. 37) Act. 13, 16. 1 Iob. 3, 12. 38) Ps. 1, 1. 2 Pet. 3, 3. 39) 1 Pet. 4, 4. 40) Act. 13, 45. 46. 50. Act. 4, 18. Act. 19, 9. 1 Thes. 2, 16. Heb. 10, 29. 41) 2 Tim. 3, 5. Matt. 23, 14. Matt. 6, 1. 2. 5. 16. 42) Marc. 8, 38. 43) Psal. 73, 14. 15. 44) 1 Cor. 6, 5. 6. Eph. 5, 15. 16. 17. 45) Isa. 5, 4. 2 Pet. 1, 8. 9. 46) Rom. 2, 23. 24. Gal. 3, 1. 3. Heb. 6, 6.

Q. Quanam sunt rationes annexae tertio mandato?

R. Rationes tertio mandato in hisce verbis annexae [Domini Dei tui] illisque [non enim cum pro insolite habebit Dominus qui nomen eius inaniter adhibuerit¹⁾] sunt, quoniam is Dominus est, nosterque Deus; proindeque nomen eius profanare, eoque quovis modo abuti non debemus²⁾, praesertim quoniam tantum abest ut ille huius mandati transgressores absolvat eisque parcat, ut iustum eius iudicium minime eos effugere passurus sit³⁾, hominum censuras ac supplicia multi licet eorum subterfugiant⁴⁾.

Q. Quodnam est mandatum quartum?

R. Mandatum quartum est [Memineris diem sabbati ut sanctifices eum; sex diebus operaberis, et facies omne opus tuum, septimus vero dies sabbatum Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque filius tuus, neque filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque iumentum tuum, nec hospes tuus quicumque intra portas tuas commoratur: Nam sex diebus perfecit Dominus coelum, terramque, mare, et quicquid in illis continetur, septimo vero die requievit, quamobrem benedixit Dominus diei sabbati, eumque sanctificavit]⁵⁾.

Q. Quid exigitur in quarto mandato?

*R. Quartum mandatum ab omnibus exigit sanctificationem sive sanctam Deo observationem temporis illius difiniti quod ipse in verbo suo designavit, nominatim e septenis diebus unum integrum, qui a mundi primordiis usque ad resurrectionem Christi dies erat septimus; exinde autem dies septimanae primus ad finem usque mundi observandus. Qui Christianum sabbatum est⁶⁾, ac in N. T. dicitur *Dies Dominicus*⁷⁾.*

Q. Quomodo sanctificandum est sabbatum, sive dies Dominicus?

R. Sanctificandum est sabbatum sive dies Dominicus sancta per totum diem quiete⁸⁾, non tantum ab eiusmodi operibus quae quovis tempore sunt illicita; verum etiam ab eiusmodi negotiis mundanis ac recreationibus quae aliis diebus sunt licita⁹⁾; quin etiam hoc habendo in deliciis, totum illud tempus (nisi quod ad opera necessitatis ac misericordiae requiritur)¹⁰⁾ in exercitiis divini cultus publicis privatisque insumendo¹¹⁾; quem in finem corda nobis sunt praeparanda, ac ea providentia, diligentia et moderatione disponenda sunt, ac tempestive conficienda mundana negotia, ut magis expediti simus ac idonei illius diei officii praestandis¹²⁾.

1) Exod. 20, 7. 2) Lev. 19, 22. 3) Ezech. 36, 21. 22. 23. Deut. 28, 58. 59. Zech. 5, 2. 3. 4. 4) 1 Sam. 2, 12. 17. 22. 24. cum 1 Sam. 3, 13. 5) Exod. 20, 8. 9. 10. 11. 6) Deut. 5, 12. 13. 14. Gen. 2, 2. 3. 1 Cor. 16, 1. 2. Act. 20, 7. Matt. 5, 17. 18. Isa. 56, 2. 4. 6. 7. 7) Apoc. 1, 10. 8) Exod. 20, 8. 10. 9) Exod. 16, 25. 26. 27. 28. Neh. 13, 15. 16. 17. 18. 21. 22. Ier. 17, 21. 22. 10) Matt. 12, 1. ad 13. 11) Isa. 58, 13. Luc. 4, 16. Act. 20, 7. 1 Cor. 16, 1. 2. Psal. 92. Tit. Isa. 66, 23. Lev. 23, 3. 12) Exod. 20, 8. Luc. 23, 54. 56. Exod. 16, 22. 25. 26. 29. Neh. 13, 19.

*Q. Cur ad patres familiarum, reliquosque superiores prae-
cipue dirigitur mandatum de observando sabbato?*

R. Mandatum de sabbato observando praecipue dirigitur ad Patres-familiarum reliquosque superiores, eo quod non solum ipsi teneantur id observare, verum etiam curare ut ab illis omnibus qui subduntur ipsorum regimini, similiter observetur, et quoniam, proclives sunt eos quibus imperant suis negotiis impedire quo minus id faciant¹⁾.

Q. Quanam sunt peccata prohibita in quarto mandato?

R. Peccata prohibita in quarto mandato sunt officiorum quae inibi exiguntur omissio quaelibet²⁾, omnisque eorum oscitans, negligens, et inutilis praestatio, eorumque tedium³⁾; omnis illius diei profanatio, seu otio, sive agendo quod in se malum est⁴⁾, sive operibus, dictis, cogitationibus circa res mundanas ac recreationes non necessariis⁵⁾.

Q. Quanam sunt rationes subiunctae quarto mandato, quibus ad eiusdem observationem vehementius urgeamur?

R. Rationes annexae quarto mandato, quibus ad eiusdem observationem vehementius urgeamur, desumptae sunt ab illius aequitate, sex dies e septem nobis et rebus nostris permittente Deo, sibi vero ipsi unicum reservante, in his verbis [*Sex diebus operaberis et facies omne opus tuum*]⁶⁾ a Dei peculiaris sibi in eo die proprietatis vendicatione [*Dies septimus sabbatum est Domini Dei tui*]⁷⁾ ab Exemplo Dei qui [*Sex Diebus perfecit coelum, terramque, mare et quicquid in illis continetur, septima vero die requievit*]⁸⁾ atque a benedictione quam diei illi impertivit Deus non solum illum consecrando ut dies foret ipsius cultui peculiaris, verum ordinando ut medium foret benedicendi nobis eundem sanctificantibus [*quamobrem benedixit Dominus diei sabbati, eumque sanctificavit*]⁹⁾.

Q. Quare ponitur in principio mandati quarti vox [Memineris]?

R. Vox [*Memineris*] ponitur in principio mandati quarti⁹⁾, partim propter summum ex illius recordatione beneficium, quandoquidem exinde plurimum adiuvamur in praeparatione nostra ad ipsum observandum¹⁰⁾, atque ex eius observatione ad reliqua mandata omnia melius observanda¹¹⁾, simul et grata memoria summa illa beneficia creationis ac redemptionis conservanda, quae totam religionem compendio quasi complectuntur¹²⁾;

1) Exod. 20, 10. Iosh. 24, 15. Neh. 13, 15. 17. Ier. 17, 20. 21. 22. Exod. 23, 12. 2) Ezech. 22, 26. 3) Act. 20, 7. 9. Ezech. 33, 30. 31. 32. Amos 8, 5. Mal. 1, 13. 4) Ezech. 23, 38. 5) Ier. 17, 24. 27. Isa. 58, 13. 6) Exod. 20, 9. 7) Exod. 20, 10. 8) Exod. 20, 11. 9) Exod. 20, 8. 10) Exod. 16, 23. Luc. 23, 54. 56. cum Marc. 15, 42. Neh. 13, 19. 11) Psal. 92. Tit. cum vers. 13. 14. Ezech. 20, 12. 19. 20. 12) Gen. 2, 2. 3. Psal. 118, 22. 24. cum Act. 4, 10. 11. Apoc. 1, 10.

partim etiam quoniam preni sumus in illius oblivionem¹⁾, eo quod cum minus hoc a nobis exigit naturale lumen²⁾; tum libertatem naturalem minuat in rebus alias non illicitis³⁾; quodque semel tantum septenis diebus recurrat, multaque negotia mundana interveniant quae mentes nostras nimium saepe abstrahunt quo minus vel de nostri ad illum praeparatione, vel de celebratione eiusdem cogitemus⁴⁾; Denique quod Satanas eiusque administri huiusce diei gloriam, ac vel etiam memoriam delere plurimum annitantur, nempe quo irreligionem omnem, ac impietatem introducant⁵⁾.

Q. Quenam est summa sex mandatorum quae officium nostrum erga homines complectuntur?

R. Sex mandatorum quae officium nostrum erga homines complectuntur haec summa est, nempe ut proximum nostrum perinde atque nosmetipsos diligamus⁶⁾; idemque aliis faciamus, quod nobis ab eis factum vellemus⁷⁾.

Q. Quodnam est mandatum quintum?

R. Quintum mandatum est [*Honora Patrem tuum et Matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus*⁸⁾].

Q. Quinam Patris ac Matris nomine in quinto mandato significantur?

R. Patris ac Matris nomine in quinto mandato significantur non solum Parentes naturales⁹⁾, verum etiam superiores omnes, seu aetate¹⁰⁾, sive donis¹¹⁾, tum vero imprimis illi qui nobis munere vel autoritate ex ordinatione Divina praesunt, sive in familia¹²⁾, sive in Ecclesia¹³⁾, sive in republica¹⁴⁾.

Q. Quamobrem vero superiores Pater ac Mater nuncupantur?

R. Superiores Pater ac Mater nuncupantur, cum ut intelligent illi debere se in omnibus erga inferiores suos officii parentum naturalium amorem ac indulgentiam imitari, habita tamen relationis ratione¹⁵⁾; tum ut inferiores iade ad officia sua maiore cum promptitudine et alacritate superioribus suis tanquam parentibus praestanda inducantur¹⁶⁾.

Q. Quis est mandati quinti generalis scopus?

R. Mandati quinti scopus generalis est illorum officiorum praestatio ad quae pro variis relationibus nostris tenemur mutuo, quatenus inferiores sumus, superiores, aut aequales¹⁷⁾.

Q. Quis superioribus ab inferioribus debetur honor?

1) Ezech. 22, 26. 2) Neh. 9, 14. 3) Exod. 34, 21. 4) Deut. 5, 14. 15. Amos 8, 5. 5) Lam. 1, 7. Ier. 17, 21. 22. 23. Neh. 13, 15. ad 23. 6) Matt. 22, 39. 7) Matt. 7, 12. 8) Exod. 20, 12, 9) Prov. 23, 22. 25. Eph. 6, 1. 2. 10) 1 Tim. 5, 1. 2. 11) Gen. 4, 20; 21. 22. Gen. 45, 8. 12) 2 Reg. 5, 13. 13) 2 Reg. 2, 12. 2 Reg. 13, 14. Gal. 4, 19. 14) Isai. 49, 23. 15) Eph. 6, 4. 2 Cor. 12, 14. 1 Thez. 2, 7. 8. 11. Num. 11, 11. 12. 16) 1 Cor. 4, 14. 15. 16. 2 Reg. 5, 13. 17) Eph. 5, 21. 1 Pet. 2, 17. Rom. 12, 10.

R. Honos qui superioribus debetur ab inferioribus est, debita imprimis corde¹⁾, verbis²⁾, gestuque³⁾, reverentia, deinde pro iis preces et gratiarum actio⁴⁾, virtutum et gratiarum quae in eis conspiciuntur imitatio⁵⁾, ut etiam prompta in rebus licitis eorum mandatis et consiliis obedientia⁶⁾; et correctionibus submissio debita⁷⁾: quin et eorum cum personarum tum auctoritatis defensio⁸⁾, sustentatio ac propugnatio, et erga utrasque fidelitas⁹⁾; pro cuiusque ordine et status in quo fuerit conditio¹⁰⁾; eorumque infirmitatum toleratio atque in charitate dissimulatio¹¹⁾; adeo quidem ut cum eis tum eorum regimini honori esse possint¹²⁾.

Q. *Quaenam sunt inferiorum in superiores suos peccata?*

R. Peccata inferiorum in superiores suos sunt, officiorum iis debitorum neglectus quilibet¹³⁾; invidia¹⁴⁾, contemptus¹⁵⁾, et rebellio¹⁶⁾ adversus ipsorum seu personas¹⁷⁾ sive munera¹⁸⁾, in licitis eorum consiliis¹⁹⁾, mandatis et correctionibus²⁰⁾; eorum execratio, derisio²¹⁾, atque eiusmodi omnis scandalii plena conversatio, quae ipsis eorumque regimini probro sit ac dedecori²²⁾.

Q. *Quid vero superiores inferioribus praestare tenentur?*

R. A superioribus exigitur ut, pro illa quam a Deo acceperunt potestate, et relatione in qua sunt constituti, inferiores suos diligant²³⁾, pro iis orent²⁴⁾, eisque benedicant²⁵⁾; ut eos instruant²⁶⁾, consilio dirigant ac admoneant²⁷⁾, bene quidem merentes ut favore complectantur²⁸⁾, laudent²⁹⁾, ac remunerentur³⁰⁾; male vero agentes ut reiciant³¹⁾, reprehendant, castigentque³²⁾; ut protegant eos³³⁾, omniaque iis praestent quaecumque sunt animae³⁴⁾ aut corpori³⁵⁾ necessaria, atque graviter, prudenter, sancte et exemplariter se gerendo Deo gloriam³⁶⁾, sibi met ipsis honorem concilient³⁷⁾, adeoque eam qua Deus illos iudici auctoritatem tueantur³⁸⁾.

1) Mal. 1, 6. Lev. 19, 3. 2) Prov. 31, 28. 1 Pet. 3, 6. 3) Lev. 19, 32. 1 Reg. 2, 19. 4) 1 Tim. 2, 1. 2. 5) Heb. 13, 7. Phil. 3, 17. 6) Eph. 6, 1. 2. 5. 6. 7. 1 Pet. 2, 13. 14. Rom. 13, 1. 2. 3. 4. 5. Heb. 13, 17. Prov. 4, 3. 4. Prov. 23, 22. Exod. 18, 19. 24. 7) Heb. 12, 9. 1 Pet. 2, 18. 19. 20. 8) 1 Sam. 26, 15. 16. 2 Sam. 18, 3. Esth. 6, 2. 9) Tit. 2, 9. 10. 10) Mat. 22, 21. Rom. 13, 6. 7. 1 Tim. 5, 17. 18. Gal. 6, 6. Gen. 45, 11. Gen. 47, 12. 11) 1 Pet. 2, 18. Prov. 23, 22. Gen. 9, 23. 12) Psal. 127, 3. 4. 5. Prov. 31, 23. 13) Mat. 15, 4. 5. 14) Num. 11, 28. 29. 15) 1 Sam. 8, 7. Isai. 3, 5. 16) 2 Sam. 15, 1. ad 12. 17) Exod. 21, 15. 18) 1 Sam. 10, 27. 19) 1 Sam. 2, 25. 20) Dent. 21, 18. 19. 20. 21. 21) Prov. 30, 11. 17. 22) Prov. 19, 26. 23) Col. 3, 19. Tit. 2, 4. 24) 1 Sam. 12, 23. Ioh. 1, 5. 25) Reg. 8, 55. 56. Heb. 7, 7. Gen. 49, 28. 26) Dent. 6, 6. 7. 27) Eph. 6, 4. 28) 1 Pet. 3, 7. 29) 1 Pet. 2, 14. Rom. 13, 3. 30) Esth. 6, 3. 31) Rom. 13, 3. 4. 32) Prov. 29, 15. 1 Pet. 2, 14. 33) Ioh. 29, 12. 13. 14. 15. 16. 17. Isa. 1, 10. 17. 34) Eph. 6, 4. 35) 1 Tim. 5, 8. 36) 1 Tim. 4, 12. Tit. 2, 3. 4. 5. 37) 1 Reg. 3, 28. 38) Tit. 2, 15.

Q. Quaeenam sunt peccata superiorum?

R. Superiorum peccata (praeter neglectum eorum quae ab illis exiguntur officiorum)¹⁾ sunt, seipsum²⁾ h. e. suam ipsorum gloriam³⁾, otium, lucrum aut voluptatem⁴⁾ inordinate appetere; iubere quae sunt illicita⁵⁾, aut quae ab inferioribus praestari nequeant⁶⁾, eis ut male agant consulere⁷⁾, vel male agentibus animos facere⁸⁾, ac favere⁹⁾; dehortari ac detertere a bene agendo, bene autem agentes male tractare¹⁰⁾; eos indebito castigare¹¹⁾, iniuriae, tentationi ac periculo negligenter eos aut exponere aut permittere¹²⁾; provocare ad iram¹³⁾; aut quocumque modo semet ipsos dehonestare, autoritatemque suam imminuere, iniuste, imprudenter, acerbe vel remisse se gerendo¹⁴⁾.

Q. Quaeenam sunt aequalium officia?

R. Officia aequalium sunt dignitatis ac valoris sui invicem rationem habere¹⁵⁾; honorem tribuendo alterum alteri antecellere¹⁶⁾; de alterius donis aut profectu tanquam de propriis gaudere mutuo¹⁷⁾.

Q. Quaeenam sunt aequalium peccata?

R. Aequalium peccata sunt (praeter neglectum eorum quae ab illis exiguntur officiorum¹⁸⁾) alterius invicem dignitatem parvi facere¹⁹⁾, donis invidere²⁰⁾, de auctis honoribus, aut prosperitate dolore affici²¹⁾, superioritatem in se invicem usurpare²²⁾.

Q. Quaeenam est ratio quinto mandato annexa, qua magis nos ad eius observationem urgemur?

R. Ratio annexa quinto mandato in hisce verbis [*Ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus*²³⁾] est, qua longaevitae ac prosperitatis diserte promittitur omnibus hoc mandatum observantibus, quatenus nempe Dei gloriae, eorumque bono conducant²⁴⁾.

Q. Quodnam est mandatum sextum?

R. Mandatum sextum est [*Non occides*²⁵⁾].

Q. Quae autem sunt officia in sexto mandato imperata?

R. Officia in sexto mandato imperata sunt, studia quaeque sedula, licitique conatus vitam nostram²⁶⁾ aliorumque²⁷⁾ conservandi; omnibus cum cogitationibus tum destinationibus obsi-

1) Ezech. 34, 2. 3. 4. 2) Phil. 2, 21. 3) Ioh. 5, 44. Ioh. 7, 18. 4) Isa. 56, 10. 11. Deut. 17, 17. 5) Dan. 3, 4. 5. 6. Act. 4, 17. 18. 6) Exod. 5, 10. ad 18. Matt. 23, 2. 4. 7) Matt. 14, 8. cum Mar. 6, 24. 8) 2 Sam. 13, 28. 9) 1 Sam. 3, 13. 10) Ioh. 7, 46. 47. 48. 49. Col. 3, 21. Exod. 5, 17. 11) 1 Pet. 2, 18. 19. 20. 12) Gen. 38, 11. 26. Act. 18, 17. 13) Eph. 6, 4. 14) Gen. 9, 21. 1 Reg. 12, 13. 14. 15. 16. 1 Reg. 1, 6. 1 Sam. 2, 29. 30. 31. 15) 1 Pet. 2, 17. 16) Rom. 12, 10. 17) Rom. 12, 15. 16. Phil. 2, 3. 4. 18) Rom. 13, 8. 19) 2 Tim. 3, 3. 20) Act. 7, 9. Gal. 5, 26. 21) Num. 12, 2. Esth. 6, 12. 13. 22) 3 Ioh. v. 9. Luc. 22, 24. 23) Exod. 20, 12. 24) Deut. 5, 16. 1 Reg. 8, 25. Eph. 6, 2. 3. 25) Exod. 20, 13. 26) Eph. 5, 28. 29. 27) 1 Reg. 18, 4.

stendo¹⁾, passiones subjugando²⁾; occasiones³⁾, tentationes⁴⁾, actionesque omnes declinando, quacumque eo tendunt ut vita sua quispiam iniuste privetur⁵⁾; prout etiam iusta eiusdem adversus vim defensionis⁶⁾, patiente manus Divinae perpeffione⁷⁾, animi tranquillitate⁸⁾, cordis alacritate⁹⁾, cibi¹⁰⁾, potus¹¹⁾, medicinae¹²⁾, somni¹³⁾, laboris¹⁴⁾, ac recreationum¹⁵⁾ usu sobrio, cogitationibus benignis¹⁶⁾, dilectione¹⁷⁾, misericordia¹⁸⁾, mansuetudine, lenitate, benignitate¹⁹⁾, dietis ac moribus placidis²⁰⁾, mitibus comibusque²¹⁾, longanimitate, facilitate redeundi in gratiam, iniuriarum patiente tolerantia et condonatione, homi pro malo retributione²²⁾, afflictorum levatione, et sublevatione, tuitione ac defensione innocentum²³⁾.

Q. Quenam sunt peccata in sexto mandato vetita?

R. Peccata vetita in sexto mandato sunt, quaelibet vitae ademptio seu nostrae²⁴⁾, sive alienae²⁵⁾, extra tamen rationem iustitiae publicae²⁶⁾, belli legitimi²⁷⁾, ac defensionis necessariae²⁸⁾; licitorum ac necessariorum vitae mediorum neglectus aut subductio²⁹⁾, ira mala³⁰⁾, odium³¹⁾, invidia³²⁾, vindictae cupiditas³³⁾, omnes passionum excessus³⁴⁾, curae anciae³⁵⁾, cibi, potus³⁶⁾, laboris³⁷⁾, recreationum usus immoderatus³⁸⁾; dicta provocantia³⁹⁾, oppressio⁴⁰⁾, litigatio⁴¹⁾, percussio, vulneratio⁴²⁾, ac quicquid denique conferre quoquo modo possit ad vitam cuiuspiam destruendam⁴³⁾.

Q. Quodnam est mandatum septimum?

R. Mandatum septimum est [Non moechaberis⁴⁴⁾].

Q. Quenam vero sunt officia in septimo mandato imperata?

R. Officia septimo mandato imperata sunt corporis, mentis,

1) Ier. 26, 15. 16. Act. 23, 12. 16. 17. 21. 27. 2) Eph. 4, 26. 27. 3) 2 Sam. 2, 22. Deut. 22, 8. 4) Matt. 4, 6. 7. Prov. 1, 10. 11. 15. 16. 5) 1 Sam. 24, 12. 1 Sam. 26, 9. 10. 11. Gen. 37, 21. 22. 6) Psal. 82, 4. Prov. 24, 11. 12. 1 Sam. 24, 45. 7) Iac. 5, 7. 8. 9. 10. 11. Hab. 12, 9. 8) 1 Thea. 4, 11. 1 Pet. 3, 4. Psal. 37, 8. 9. 10. 11. 9) Prov. 17, 23. 10) Prov. 25, 16. 17. 11) 1 Tim. 5, 23. 12) Isa. 38, 21. 13) Psal. 127, 2. 14) Eccl. 5, 12. 2 Thea. 3, 10. 12. Prov. 16, 26. 15) Eccl. 3, 4. 11. 16) 1 Sam. 19, 4. 5. 1 Sam. 22, 13. 14. 17) Rom. 13, 10. 18) Luc. 10, 33. 34. 35. 19) Col. 3, 12. 13. 20) Iac. 3, 17. 21) 1 Pet. 3, 8. 9. 10. 11. Prov. 15, 1. Iudic. 8, 1. 2. 3. 22) Matt. 5, 24. Eph. 4, 2. 32. Rom. 12, 17. 20. 21. 23) 1 Thea. 5, 14. Iob. 31, 19. 20. Matt. 22, 35. 36. Prov. 31, 8. 9. 24) Act. 16, 23. 25) Gen. 9, 6. 26) Num. 35, 31; 33. 27) Ier. 4, 8. 10. Deut. 20. cap. 28) Exod. 22, 2. 3. 29) Matt. 25, 42. 43. Iac. 2, 15. 16. Eccl. 6, 1. 2. 30) Matt. 5, 22. 31) 1 Iob. 3, 15. Lev. 19, 17. 32) Prov. 14, 30. 33) Rom. 12, 19. 34) Eph. 4, 31. 35) Mat. 6, 31. 34. 36) Luc. 21, 34. Rom. 13, 13. 37) Eccl. 12, 12. Eccl. 2, 22. 23. 38) Isa. 5, 12. 39) Prov. 15, 1. Prov. 12, 18. 40) Ezech. 18, 18. Exod. 1, 14. 41) Gal. 5, 15. Prov. 23, 29. 42) Num. 35, 16. 17. 18. 24. 43) Exod. 21, 18. ad finem. 44) Exod. 20, 14.

affectum¹⁾, verborum²⁾, gestuumque³⁾, castitas; eiusque in nobis ipsis ac in aliis conservatio⁴⁾, oculorum sensuumque omnium vigil custodia⁵⁾, temperantia⁶⁾, inter castos versari⁷⁾, in vestitu modestia⁸⁾, coniugium continentiae donum non habentium⁹⁾, coniugalis amor¹⁰⁾, ac cohabitatio¹¹⁾; in vocationibus labor diligens¹²⁾; occasionum omnium impuritatis fuga, ac tentationum eo tendentium resistentia¹³⁾.

Q. Quae sunt peccata prohibita in mandato septimo?

R. Peccata in mandato septimo prohibita sunt, cum neglectus officiorum quae exiguntur¹⁴⁾, tum etiam adulterium, fornicatio¹⁵⁾, raptus, incestus¹⁶⁾, sodemia, ac libidines omnes non naturales¹⁷⁾: impurae quaeque imaginationes, cogitationes, intentiones, affectionesque¹⁸⁾, corrupta omnia turpiaque colloquia, sive auscultatio¹⁹⁾, oculorum lascivia²⁰⁾, gestus impudens levisque, vestitus immodestas²¹⁾, coniugiorum licitorum prohibitio²²⁾, illicitorum dispensatio²³⁾, prostibulorum approbatio, tolerantia, exercitium, eorundemque frequentatio²⁴⁾; vota coelibatus illaqueantia²⁵⁾, matrimonii dilatio indebita²⁶⁾, polygamia, qua plures habet, aut vir uxores, aut foemina maritos eodem tempore²⁷⁾, iniustum divortium²⁸⁾, aut desertio iniusta²⁹⁾, otium, gula, ebrietas³⁰⁾, consortii impudici usus³¹⁾, ut et lascivarum cantionum, librorum, picturarum, saltationum, ludorum sceniceorum³²⁾, omnium denique quae impudicitiae motus excitare in nobis ahiisse possint, omnesque impudicitiae actus³³⁾.

Q. Quodnam est mandatum octavum?

R. Mandatum octavum est [*Non furaberis*³⁴⁾].

Quaenam sunt officia octavo mandato imperata?

Officia octavo praecepto imperata sunt, veritas, fidelitas, iustitiaeque in contractibus ac hominum inter se commerciis³⁵⁾, suum cuique tribuere³⁶⁾, restitutio honorum, si quae iniuste ab

1) 1 Thess. 4, 4. Iob. 31, 1. 1 Cor. 7, 34. 2) Col. 4, 6. 3) 1 Pet. 3, 2. 4) 1 Cor. 7, 2. 35. 36. 5) Iob. 31, 1. 6) Act. 24, 24. 25. 7) Prov. 2, 16. ad 21. 8) 1 Tim. 2, 9. 9) 1 Cor. 7, 2. 10) Prov. 5, 19. 20. 11) 1 Pet. 3, 7. 12) Prov. 31, 11. 27. 28. 13) Prov. 5, 8. Gen. 39, 8. 9. 10. 14) Prov. 5, 7. 15) Heb. 13, 4. Gal. 5, 19. 16) 2 Sam. 13, 14. 1 Cor. 5, 1. 17) Rom. 1, 24. 26. 27. Lev. 20, 15. 16. 18) Mat. 5, 28. Mat. 15, 19. Col. 3, 5. 19) Eph. 5, 3. 4. Prov. 7, 5. 21. 22. 20) Isa. 3, 16. 2 Pet. 2, 14. 21) Prov. 7, 10. 13. 22) 1 Tim. 4, 3. 23) Lev. 18, 1. ad 21. Marc. 6, 18. Mh. 2, 11. 12. 24) 1 Reg. 15, 12. 2 Reg. 23, 7. Deut. 23, 17. 18. Lev. 19, 29. Ier. 5, 7. Prov. 7, 24. 25. 26. 27. 25) Matt. 19, 10. 11. 26) 1 Cor. 7, 7. 8. 9. Gen. 38, 26. 27) Mal. 2, 14. 15. Mat. 19, 5. 28) Mal. 2, 16. Matt. 5, 32. 29) 1 Cor. 7, 12. 13. 30) Ezech. 16, 49. Prov. 23, 30. 33. 31) Gen. 39, 10. Prov. 5, 8. 32) Eph. 5, 4. Ezech. 23, 14. 15. 16. Isa. 23, 15. 16. 17. Isa. 3, 16. Marc. 6, 22. Rom. 13, 13. 1 Pet. 4, 3. 33) 2 Reg. 9, 30. cum Ier. 4, 30. et Ezech. 23, 40. 34) Exod. 20, 15. 35) Psal. 15, 2. 4. Zech. 7, 4. 10. Zech. 8, 16. 17. 36) Rom. 13, 7.

his ad quos iure spectant detineantur¹⁾; largitio ac mutatio gratuita, prout res nostrae tulerint, ac necessitates aliorum flagitaverint²⁾; iudiciorum nostrorum voluntatum et affectionum circa res mundanas moderatio³⁾, providens cura studiumque ea quae naturae nostrae sustentandae necessaria sunt ac convenientia, conditionique nostrae congruentia⁴⁾ acquirendi⁵⁾, conservandi, adhibendi, ac ordinandi; vitae genus licitum⁶⁾, in eoque diligentia⁷⁾; frugalitas⁸⁾; actionum forensium⁹⁾, ac fideiussionum, nisi si forte necessariae fuerint, evitatio, aliarumque eius generis obligationum¹⁰⁾, una cum conatu res et bona externa non minus aliorum quam nostra, iustis quibusque licitisque mediis, cum procurandi, tum conservandi ac promovendi¹¹⁾.

Q. Quae sunt peccata vetita in octavo praecepto?

*R. Peccata octavo praecepto vetita (praeter officiorum quas inibi exiguntur neglectum¹²⁾ sunt furtum¹³⁾, latrocinium¹⁴⁾, plagium¹⁵⁾; rei cuiuslibet vi aut dolo malo ablatae receptio¹⁶⁾; fraudem exercere¹⁷⁾, ponderibus ac mensuris iniustus uti¹⁸⁾, terminos dimovere¹⁹⁾, in contractibus hominum inter se²⁰⁾, aut in rebus fidei commissis iniustitia et fraudulentia²¹⁾, oppressio²²⁾, expilatio²³⁾, foeneratio²⁴⁾, corrupta munusum acceptatio²⁵⁾, actiones forenses excoercientes²⁶⁾, agrorum diremptiones ac villarum depopulationes iniustae²⁷⁾, Timiopolas agere, asde rerum precium augeatur²⁸⁾, instituta vitae illicita²⁹⁾, omnes aliae rationes iniustae ac nefariae quibus a proximo nostro quod ei iure debetur aut auferimus, aut detinemus, aut nosmet ipsos locupletamus³⁰⁾; avaritia³¹⁾, inordinata honorum aestimatio, aut affectatio³²⁾, diffidentes ac distrahen-
studiaque in eis acquirendis, conservandis, utendisque³³⁾ aliorum rebus prosperis invidere³⁴⁾; prout etiam ignavia³⁵⁾, prodigalitas, lusus vastantes; reliquaeque omnes viae damnus rei*

1) Lev. 6, 2. 3. 4. 5. cum Luc. 19, 8. 2) Luc. 6, 30. 38. 1 Ioh. 3, 27. Eph. 4, 28. Gal. 6, 10. 3) 1 Tim. 6, 6. 7. 8. 9. Gal. 6, 14. 4) Prov. 27, 23. ad finem. Eccles. 2, 24. Eccles. 3, 12. 13. 1 Tim. 6, 17. 18. Isa. 38, 1. Mat. 11, 8. 5) 1 Tim. 5, 8. 6) 1 Cor. 7, 20. Gen. 2, 15. Gen. 3, 19. 7) Eph. 4, 28. Prov. 10, 4. 8) Ioh. 6, 12. Prov. 21, 20. 9) 1 Cor. 6, 1. ad 9. 10) Prov. 6, 1. ad 6. Prov. 11, 5. 11) Lev. 25, 35. Deut. 22, 1. 2. 3. 4. Exod. 23, 4. 5. Gen. 47, 14, 20. Phil. 2, 4. Matt. 22, 39. 12) Iac. 2, 15. 16. 1 Ioh. 3, 17. 13) Eph. 4, 28. 14) Psal. 62, 10. 15) 1 Tim. 1, 10. 16) Prov. 29, 24. Psal. 50, 18. 17) 1 Thes. 4, 6. 18) Prov. 11, 1. Prov. 20, 10. 19) Deut. 19, 14. Prov. 23, 10. 20) Amos 8, 5. Psal. 37, 21. 21) Luc. 16, 10. 11. 12. 22) Ezech. 22, 29. Lev. 25, 17. 23) Matt. 23, 25. Ezech. 22, 12. 24) Psal. 15, 5. 25) Iob. 15, 34. 26) 1 Cor. 6, 6. 7. 8. Prov. 3, 29. 30. 27) Isa. 5, 8. Mic. 2, 2. 28) Prov. 11, 26. 29) Act. 19, 19. 24. 25. 30) Iob. 20, 19. Iac. 5, 4. Prov. 21, 6. 31) Luc. 12, 15. 32) 1 Tim. 6, 5. Col. 3, 2. Prov. 23, 5. Psal. 62, 10. 33) Matt. 6, 25. 31. 34. Eccles. 5, 15. 34) Psal. 73, 3. Psal. 37, 1. 7. 35) 2 Thes. 3, 11. Prov. 18, 9.

nostrae familiari indebite inferendi ¹⁾, uti et debito usu, ac solatio ex rebus nobis a Deo donatis percipiendo nostrimet defraudatio ²⁾.

Q. Quodnam est mandatum nonum?

R. Mandatum nonum est [Non eris adversus proximum tuum testis mendax] ³⁾.

Q. Quae sunt officia nono mandato imperata?

R. Officia nono mandato imperata sunt, veritatem inter homines ⁴⁾, bonumque nomen et existimationem proximi aequae ac nostrum conservare ⁵⁾, ac promovere; veritatem publice agnoscere ac defendere ⁶⁾, eam ex animo ⁷⁾, sincere ⁸⁾, libere ⁹⁾, plane ¹⁰⁾, pleneque ¹¹⁾ proloqui eamque solam, cum in rebus forensibus ac iuridicis ¹²⁾, tum in aliis rebus quibuscunque ¹³⁾; bene de proximis nostris prae charitate existimare ¹⁴⁾, eorumque bonum nomen amare, cupere, deque eo gaudere ¹⁵⁾; de ipsorum infirmitatibus dolore affici ¹⁶⁾, easque cooperiri ¹⁷⁾; dona et gratias eorum lubenter agnoscere ¹⁸⁾; eorum innocentiam propugnare ¹⁹⁾, bonam de iis famam prompte excipere ²⁰⁾, obloquutiones vero non nisi invite admittere ²¹⁾; delatores ²²⁾, adultores ²³⁾, ac detractores reiicere ²⁴⁾; nominis nostri amorem curamque gerere, illudque ubi opus est, defendere ²⁵⁾; promissiones licitas praestare ²⁶⁾; quaecunque denique vera sunt, quaecunque honesta, quaecunque amabilia, quaecunque boni nominis, eis studere, ea facere ²⁷⁾.

Q. Quenam sunt peccata nono praecepto prohibita?

R. Peccata nono praecepto prohibita sunt, veritatem aut nomen seu proximorum sive nostrum quocunque modo violare ²⁸⁾, tum praeceptum praeipue in iudiciis publicis ²⁹⁾ testimonium falsum praestare ³⁰⁾, testes falsos subornare ³¹⁾, scienter ac prudenter mala causam aut praesentia aut patrocinio defendere, veritatem impudenter ac vultuose opprimere ³²⁾, sententiam iniustam ferre ³³⁾, quod malum est bonum, quod vero bonum est malum dicere, improbos secundum opera iustorum remunerare, iustos autem secundum opera improborum ³⁴⁾; testamenta vel tabulas subiicere aut

1) Prov. 21, 17. Prov. 23, 20. 21. Prov. 28, 19. Eccles. 4, 8. 2) Eccles. 6, 2. 1 Tim. 5, 8. 3) Exod. 20, 16. 4) Zech. 8, 16. 5) 3 Ioh. v. 12. 6) Prov. 31, 8. 9. 7) Psal. 15, 2. 8) 2 Chron. 19, 9. 9) 1 Sam. 19, 4. 5. 10) Ios. 7, 19. 11) 2 Sam. 14, 18. 19. 20. 12) Lev. 19, 15. Prov. 14, 5. 25. 13) 2 Cor. 1, 17. 18. Eph. 4, 25. 14) Heb. 6, 9. 1 Cor. 13, 7. 15) Rom. 1, 8. 2 Ioh. v. 4. 3 Ioh. v. 3. 4. 16) 2 Cor. 2, 4. 2 Cor. 12, 21. 17) Prov. 17, 9. 1 Pet. 4, 8. 18) 1 Cor. 1, 4. 5. 7. 2 Tim. 1, 4. 5. 19) 1 Sam. 22, 14. 20) 1 Cor. 13, 6. 7. 21) Psal. 15, 3. 22) Prov. 25, 23. 23) Prov. 26, 24. 25. 24) Psal. 101, 5. 25) Prov. 22, 1. Ioh. 8, 49. 26) Psal. 15, 4. 27) Phil. 4, 8. 28) 1 Sam. 17, 28. 2 Sam. 16, 3. 2 Sam. 1, 9. 10. 15. 16. 29) Lev. 19, 15. Hab. 1, 4. 30) Prov. 19, 5. Prov. 6, 16. 19. 31) Act. 6, 13. 32) Ier. 9, 3. 5. Act. 24, 2. 5. Psal. 12, 3. 4. Psal. 52, 1. 2. 3. 4. 33) Prov. 17, 15. 1 Reg. 21, 9. 10. 11. 12. 43. 34) Isa. 5, 23.

comminisci¹⁾, veritatem suppressere, indebite in causa iusta reticere²⁾, prout etiam silere, quodcumque iniquitatem aut ipsi reprehendere³⁾, aut ad alios deferre debemus⁴⁾; veritatem dicere, intempestive⁵⁾, malitiose in malum finem⁶⁾, eandem in falsam sententiam pervertere⁷⁾, aut dubie ac equivoce preferre ad veritatis iustitiaeve incommodum ac detrimentum⁸⁾; falsiloquium⁹⁾; mendacium¹⁰⁾; obtretractio¹¹⁾; absentium insimulatio¹²⁾, detrectatio¹³⁾; rumigeratio¹⁴⁾; susurrus¹⁵⁾; subsannatio¹⁶⁾, convitium¹⁷⁾, censura temeraria¹⁸⁾, tetrica¹⁹⁾, iniqua²⁰⁾, intentionum, verborum actionumque mala interpretatio²¹⁾, adulatio²²⁾, ostentatio vana²³⁾, nimis horrifice aut viliter de nobismet ipsis aliisve aut loqui aut sentire²⁴⁾, donorum gratiarumque Dei abnegatio²⁵⁾, levioris culpae aggravatio²⁶⁾; peccatorum occultatio, exexcusatio vel extenuatio, cum ad ea libere confitendum invitamur²⁷⁾; infirmitatum proditio non necessaria²⁸⁾; falsos rumores spargere²⁹⁾; oblocutiones avide accipere, iisque favere³⁰⁾; aures adversus defensionem iustam obturare³¹⁾, suspicio mala³²⁾; merita cuiusquam laudi videre vel indolerere³³⁾; eamque imminuendi conatus ac desiderium³⁴⁾; e cuiusvis dedecore ac infamia laetitiam capere³⁵⁾; contemptus fastidiosus³⁶⁾; admiratio stulta³⁷⁾; promissionum licitarum violatio³⁸⁾, neglectus earum rerum quae sunt bonae famae³⁹⁾, earum autem quae malam famam conciliant, cum a nobis ipsis perpetratio vel non-declinatio, tum in aliis, quoad eius fieri potest; non-impeditio⁴⁰⁾.

Q. Quodnam est mandatum decimum?

R. Mandatum decimum est [Non concupisces proximi tui domum, non concupisces proximi tui uxorem, non servam, non

1) Psal. 119, 69. Luc. 19, 8. Luc. 16, 5. 6. 7. 2) Lev. 5, 1. Dent. 13, 8. Act. 5, 3. 8. 9. 2 Tim. 4, 16. 3) 1 Reg. 1, 6. Lev. 19, 17. 4) Isa. 59, 4. 5) Prov. 29, 11. 6) 1 Sam. 22, 9. 10. cum Psal. 52, 1. 2. 3. 4. 7) Psal. 56, 5. Ioh. 2, 19. cum Mat. 26, 60. 61. 8) Gen. 3, 5. Gen. 26, 7. 9) Isa. 59, 13. 10) Lev. 19, 11. Col. 3, 9. 11) Psal. 50, 20. 12) Psal. 15, 3. 13) Iac. 4, 11. Ier. 38, 4. 14) Lev. 19, 16. 15) Rom. 1, 29. 30. 16) Gen. 21, 9. cum Gal. 4, 29. 17) 1 Cor. 6, 10. 18) Mat. 7, 1. 19) Act. 28, 4. 20) Gen. 38, 24. Rom. 2, 1. 21) Neh. 6, 6. 7. 8. Rom. 3, 8. Psal. 69, 10. 1 Sam. 1, 13. 14. 15. 2 Sam. 10, 3. 22) Psal. 12, 2. 3. 23) 2 Tim. 3, 2. 24) Luc. 18, 9. 11. Rom. 12, 16. 1 Cor. 4, 6. Act. 12, 22. Exod. 4, 10. 11. 12. 13. 14. 25) Iob. 27, 5. 6. Iob. 4, 6. 26) Mat. 7, 3. 4. 5. 27) Prov. 28, 13. Prov. 30, 20. Gen. 3, 12. 13. Ier. 2, 35. 2 Reg. 5, 25. Gen. 4, 9. 28) Gen. 9, 22. Prov. 25, 9. 10. 29) Exod. 23, 1. 30) Prov. 29, 12. 31) Act. 7, 56. 57. Iob. 31, 13. 14. 32) 1 Cor. 13, 5. 1 Tim. 6, 4. 33) Num. 11, 29. Mat. 21, 15. 34) Ezr. 4, 12. 13. 35) Ier. 48, 27. 36) Psal. 35, 15. 16. 21. Matt. 27, 28. 29. 37) Iudae v. 16. Act. 12, 22. 38) Rom. 1, 31. 2 Tim. 3, 3. 39) 1 Sam. 2, 24. 40) 2 Sam. 13, 12. 13. Pro. 5, 8. 9. Prov. 6, 33.

ancillam, non bovem, non asinum, neque aliud denique quicquam quod est proximi tui¹⁾]).

Q. Quenam sunt officia quae decimo praecepto exiguntur?

R. Officia quae decimo praecepto exiguntur sunt, acquiescentia sorti nostrae adeo perfecta²⁾, totiusque animae nostrae adeo benevola in proximum dispositio, ut omnes interni nostri motus ac affectus eum spectantes ad bonum ipsius tendant, idemque promoveant universum³⁾.

Q. Quae vero sunt peccata decimo mandato prohibita?

R. Peccata decimo mandato prohibita sunt, rerum nostrarum displicentia⁴⁾, invidia⁵⁾, dolorque de bono proximi⁶⁾, una cum motibus affectibusque circa res eius indebitis quibuscunque⁷⁾.

Q. Quisquamne potest mandata Dei perfecte observare?

R. Nemo potis est vel e seipso⁸⁾, vel ex gratia quavis in hac vita recepta mandata Dei perfecte implere⁹⁾, verum ea quotidie violat cum cogitationibus¹⁰⁾, tum dictis, factisque¹¹⁾.

Q. An vero sunt omnes legis Divinae transgressiones sua natura atque in conspectu Dei ex aequo graves?

R. Omnes leges Divinae transgressiones non sunt ex aequo graves; verum peccata quaedam aliis, tam sua natura, quam propter varias eorundem aggravationes, sunt in conspectu Dei graviora¹²⁾.

Q. Quenam sunt aggravationes illae quibus peccata alia aliis redduntur graviora?

R. Peccatis aggravationes accedunt

personis delinquentibus¹³⁾, nempe si illis aetas provecior sit¹⁴⁾, si plus habeant experientiae, aut gratiae¹⁵⁾, quoque magis professione religionis¹⁶⁾, donis¹⁷⁾, dignitate¹⁸⁾, ac munere sunt praestantes¹⁹⁾, si sint aliorum duces²⁰⁾, quorumque exemplum plures possit ad imitationem invitare²¹⁾.

A personis laesis²²⁾, si immediate adversus Deum²³⁾, eius attributa²⁴⁾, cultumque²⁵⁾; adversus Christum, eiusque gratiam²⁶⁾; Spiritum Sanctum²⁷⁾, eius testimonium²⁸⁾, ac opera-

1) Exod. 20, 17. 2) Heb. 13, 5. 1 Tim. 6, 6. 3) Iob. 31, 29. Rom. 12, 15. Psal. 122, 7. 8. 9. 1 Tim. 1, 5. Esth. 10, 3. 1 Cor. 13, 4. 5. 6. 7. 4) 1 Reg. 21, 4. Esth. 5, 13. 1 Cor. 10, 10. 5) Gal. 5, 26. Iac. 3, 14. 16. 6) Psal. 112, 9. 10. Neh. 2, 10. 7) Rom. 7, 7. 8. Rom. 13, 9. Col. 3, 5. Deut. 5, 21. 8) Iac. 3, 2. Ioh. 15, 5. Rom. 8, 3. 9) Eccles. 7, 20. 1 Ioh. 1, 8. 10. Gal. 5, 17. Rom. 7, 18. 19. 10) Gen. 6, 5. Gen. 8, 21. 11) Rom. 3, 9. ad 21. Iac. 3, 2. ad 13. 12) Ioh. 19, 11. Ezech. 8, 6. 13. 15. 1 Ioh. 5, 16. Psal. 78, 17. 32. 56. 13) Ier. 2, 8. 14) Iob. 32, 7. 9. Eccl. 4, 13. 15) 1 Reg. 11, 4. 9. 16) 2 Sam. 12, 14. 1 Cor. 5, 1. 17) Iac. 4, 17. Luc. 12, 47. 48. 18) Ier. 5, 4. 5. 19) 2 Sam. 12, 7. 8. 9. Ezech. 8, 11. 12. 20) Rom. 2, 17. ad 25. 21) Gal. 2, 11. 12. 13. 14. 22) Mat. 21, 38. 39. 23) 1 Sam. 2, 25. Act. 5, 4. Psal. 51, 4. 24) Rom. 2, 4. 25) Mal. 1, 8. 14. 26) Heb. 2, 2. 3. Heb. 12, 25. 27) Heb. 10, 29. Mat. 12, 31. 32. 28) Eph. 4, 30.

tionem¹⁾; adversus superiores, viros eminentes²⁾, eosque quibus aut relatione aliqua speciali coniuncti sumus aut officio devincti³⁾; adversus sanctorum quemlibet⁴⁾, speciatim infirmos fratres⁵⁾; ipsorum aut aliorum quorumvis animas⁶⁾; commune bonum seu omnium sive multorum⁷⁾).

A peccati natura et qualitate⁸⁾, si contra expressa legis verba sit⁹⁾, aut plura mandata violata, peccata plura in se continent¹⁰⁾; si non solum in corde conceptum, verum etiam dictis aut factis expressum sit¹¹⁾; si aliis sit offensivum¹²⁾, si reparationem nullam admittat¹³⁾; si adversus media¹⁴⁾ salutis, beneficia¹⁵⁾, iudicia Dei¹⁶⁾, naturae lumen¹⁷⁾, conscientiae convictionem¹⁸⁾, admonitionem publicam privatamve¹⁹⁾, censuras Ecclesiasticas²⁰⁾, punitiones civiles²¹⁾, nostras ipsorum precepta, proposita, promissa²²⁾, vota²³⁾, foedera²⁴⁾, obligationes Deo facta aut hominibus²⁵⁾; si deliberate fiat²⁶⁾, praefracto animo²⁷⁾, insolenter²⁸⁾, impudenter²⁹⁾, ostentanter³⁰⁾, malitiose³¹⁾, frequenter³²⁾, refractario³³⁾, cum delectatione³⁴⁾, diuturnitate³⁵⁾, aut recidivatione post resipiscentiam³⁶⁾.

A temporis³⁷⁾, locique³⁸⁾, circumstantiis; si die Dominico³⁹⁾, aliisque temporibus divino cultui consecratis⁴⁰⁾; si immediate praecedat⁴¹⁾, vel subsequatur haec⁴²⁾, aliave auxilia quae istiusmodi malis vel praecavendis vel medicandis destinantur⁴³⁾; si publice aut coram aliis, quos probabile est provocatum inde aut coinquinatum iri⁴⁴⁾.

Q. *Quid de Deo meretur peccatum unumquodque?*

R. Peccatum vel minimum quodque cum adversus supremum

1) Heb. 6, 4. 5. 2) Iudae v. 8. Num. 12, 8. 9. Isai. 3, 5. 3) Prov. 30, 17. 2 Cor. 12, 15. Psal. 55, 12. 13. 14. 15. 4) Zeph. 2, 8. 10. 11. Mat. 18, 6. 1 Cor. 6, 8. Apoc. 17, 6. 5) 1 Cor. 8, 11. 12. Rom. 14, 13. 15. 21. 6) Ezech. 13, 19. 1 Cor. 8, 12. Apoc. 18, 13. Mat. 23, 15. 7) 1 Thess. 2, 15. 16. Iosh. 22, 20. 8) Prov. 6, 30. ad finem. 9) Ezra. 9, 10. 11. 12. 1 Reg. 14, 9. 10. 10) Col. 3, 5. 1 Tim. 6, 10. Prov. 5, 8. 9. 10. 11. 12. Prov. 6, 32. 33. Iosh. 7, 21. 11) Iac. 1, 14. 15. Mat. 5, 22. Mic. 2, 1. 9. 12) Mat. 18. 7. Rom. 2, 23. 24. 13) Deut. 22, 22. cum v. 28. 29. Prov. 6, 32. 35. 14) Mat. 11, 21. 22. 23. 24. Ioh. 15, 22. 15) Isai. 1, 3. Deut. 32, 6. 16) Amos 4, 8. ad 12. Ier. 5, 3. 17) Rom. 1, 26. 27. 18) Rom. 1, 32. Dan. 5, 22. Tit. 3, 10. 11. 19) Prov. 29, 1. 20) Tit. 3, 10. Mat. 18, 17. 21) Prov. 27, 22. Prov. 23, 35. 22) Psal. 78, 34. 35. 36. 37. Ier. 2, 20. Ier. 42, 5. 6. 20. 21. 23) Eccles. 5, 4. 5. 6. Prov. 20, 25. 24) Lev. 26, 25. 25) Prov. 2, 17. Ezech. 17, 18. 19. 26) Psal. 36, 4. 27) Ier. 6, 16. 28) Num. 15, 30. Exod. 21, 14. 29) Ier. 3, 3. Prov. 7, 13. 30) Psal. 52, 1. 31) 3 Ioh. v. 10. 32) Num. 14, 22. 33) Zech. 7, 11. 12. 34) Prov. 2, 14. 35) Isa. 57, 17. 36) Ier. 34, 8. 9. 10. 11. 2. Pet. 2, 20. 21. 22. 37) 2 Reg. 5, 26. 38) Ier. 7, 10. Isa. 26, 10. 39) Ezech. 23, 37. 38. 39. 40) Isa. 58, 3. 4. 5. Num. 25, 6. 7. 41) 1 Cor. 11, 20. 21. 42) Ier. 7, 8. 9. 10. Prov. 7, 14. 15. Ioh. 13, 27. 30. 43) Ezra 9, 13. 14. 44) 2 Sam. 16, 22. 1 Sam. 2, 22. 23. 24.

Dei Dominum¹⁾, bonitatem²⁾, et sanctitatem³⁾, iustamque eius legem fiat⁴⁾, iram eius ac maledictionem⁵⁾ tam in hac vita⁶⁾ quam futura commeretur⁷⁾, neque potest nisi Christi sanguine expiari⁸⁾.

Q. Quid a nobis exigit Deus, quo iram eius ac maledictionem nobis debitam propter legis transgressionem, effugiamus?

R. Quo iram ac maledictionem Dei propter transgressionem legis nobis debitam effugiamus, a nobis exigit respicientiam erga Deum, fidemque erga Dominum nostrum Iesum Christum⁹⁾, ac diligentem mediorum externorum usum, quibus communicat nobis Christus mediationis suae beneficia¹⁰⁾.

Q. Quanam sunt externa illa media quibus Christus nobis mediationis suae communicat beneficia?

R. Media externa ac ordinaria quibus Christus communicat Ecclesiae suae mediationis suae beneficia sunt instituta eius omnia; imprimis autem verbum, sacramenta et oratio, quae quidem omnia electis fiunt ad salutem efficacia¹¹⁾.

Q. Quomodo fit verbum efficax ad salutem?

R. Spiritus Dei lectionem verbi, praecipue vero praedicationem reddit, medium efficax illuminandi¹²⁾, convincendi, humiliandi que peccatores¹³⁾, eosque amolendi ab omni confidentia sui, ad Christum autem pertrahendi¹⁴⁾, ac ad imaginem eius conformandi¹⁵⁾, eiusque eos voluntati subiugandi¹⁶⁾, quin etiam confirmandi eos adversus tentationes omnes corruptionesque¹⁷⁾, aedificandi in gratia¹⁸⁾, eorumque corda in sanctitate ac solatio per eum ad salutem stabiliendi¹⁹⁾.

Q. Estne igitur verbum Dei ab omnibus legendum?

R. Quamvis omnibus non sit permissum, ut verbum Dei publice legant coram toto coetu²⁰⁾, nullum tamen est genus hominum quod seorsim²¹⁾, ac in familiis suis illud legere non tenetur²²⁾, in quem finem scripturae sacrae sunt ex originalibus in vulgares linguas transferendae²³⁾.

1) Iac. 2, 10. 11. 2) Exod. 20, 1. 2. 3) Hab. 1, 13. Lev. 19, 3. Lev. 11, 44. 45. 4) 1 Ioh. 3, 4. Rom. 7, 12. 5) Eph. 5, 6. Gal. 3, 10. 6) Lam. 3, 39. Deut. 28, 15. ad finem 7) Mat. 25, 41. 8) Heb. 9, 22. 1 Pet. 1, 18. 19. 9) Act. 20, 21. Mat. 3, 7. 8. Luc. 13, 3. 5. Act. 16, 30. 31. Ioh. 3, 16. 18. 10) Prov. 2, 1. ad 6. Prov. 8, 33. ad finem. 11) Mat. 28, 19. 20. Act. 2, 42. 46. 47. 12) Neh. 8, 8. Act. 26, 18. Psal. 19, 8. 13) 1 Cor. 14, 24. 25. 2 Chron. 34, 18. 19. 26. 27. 28. 14) Act. 2, 37. 41. Act. 8, 27. ad 39. 15) 2 Cor. 3, 18. 16) 2 Cor. 10, 4. 5. 6. Rom. 6, 17. 17) Mat. 4, 4. 7. 10. Eph. 6, 16. 17. Psal. 19, 11. 1 Cor. 10, 11. 18) Act. 20, 32. 2 Tim. 3, 15. 16. 17. 19) Rom. 16, 25. 1 Thes. 3, 2. 10. 11. 12. Rom. 15, 4. Rom. 10, 13. 14. 15. 16. 17. Rom. 1, 16. 20) Deut. 31, 9. 11. 12. 13. Neh. 8, 2. 3. Neh. 9, 3. 4. 5. 21) Deut. 17, 19. Apoc. 1, 3. Ioh. 5, 39. Isa. 34, 16. 22) Deut. 6, 6. 7. 8. 9. Gen. 18, 17. 19. Psal. 78, 5. 6. 7. 23) 1 Cor. 14, 6. 9. 11. 12. 15. 16. 24. 27. 28.

Q. Qui legendum est verbum Dei?

R. Scripturae. sacrae legendae sunt cum summa illarum veneratione, ac reverentia¹⁾; cum persuasione firma, esse illas ipsissimum verbum Dei²⁾, eumque solum efficere posse ut illas intelligamus³⁾; cum desiderio voluntatem Divinam in iis revelatam cognoscendi, credendi, eique obtemperandi⁴⁾; cum diligentia⁵⁾, ac earum materiae scopoque attentione⁶⁾, cum meditatione⁷⁾, applicatione⁸⁾, abnegatione nostri⁹⁾, ac oratione¹⁰⁾.

Q. A quibus praedicari debet verbum Dei?

R. Verbum Dei ab iis solis praedicari debet, qui donis sufficienter instructi sunt¹¹⁾, atque insuper debite ad id officii approbati vocatique¹²⁾.

Q. Quomodo praedicare debent verbum Dei qui sunt ad illud muneris vocati ac designati?

R. Qui vocati sunt ad laborandum in verbi ministerio, praedicare debent doctrinam sanam¹³⁾, diligenter¹⁴⁾, tempestive, intempestive¹⁵⁾; simpliciter¹⁶⁾, non in alienis humanae sapientiae verbis, verum in demonstratione Spiritus, et potentia¹⁷⁾; fideliter¹⁸⁾, totum Dei consilium manifestando¹⁹⁾; prudenter²⁰⁾, variae auditorum necessitati et captui semet accommodando²¹⁾; fervide²²⁾ e flagrante Dei²³⁾ animarumque populi eius amore²⁴⁾, sincere²⁵⁾, in Dei gloriam²⁶⁾, populique conversionem²⁷⁾, aedificationem²⁸⁾, ac salutem collimando²⁹⁾.

Q. Quid exigitur a praedicationem verbi audientibus?

R. Ab iis qui praedicationem verbi audiunt id exigitur, ut ei cum omni diligentia³⁰⁾, praeparatione³¹⁾, ac oratione attendant; ut quicquid audierint, per scripturas examinent³²⁾, ut fide³³⁾, amore³⁴⁾, lenitate³⁵⁾, ac promptitudine animi³⁶⁾ veritatem excipiant tanquam verbum Dei³⁷⁾; de eo meditentur³⁸⁾,

1) Psal. 19, 10. Neh. 8, 3. ad 10. Exod. 24, 7. 2 Chron. 34, 27. Isai. 66, 2. 2) 2 Pet. 1, 19. 20. 21. 3) Luc. 24, 45. 2 Cor. 3, 13. 14. 15. 16. 4) Deut. 17, 19. 20. 5) Act. 17, 11. 6) Act. 8, 30. 34. Luc. 10, 26. 27. 28. 7) Psal. 1, 2. Psal. 119, 97. 8) 2 Chr. 34, 21. 9) Prov. 3, 5. Deut. 33, 3. 10) Prov. 2, 1. ad 7. Psal. 119, 18. Neh. 8, 6. 8. 11) 1 Tim. 3, 2. 6. Eph. 4, 8. 9. 10. 11. Hos. 4, 6. Mal. 2, 7. 2 Cor. 3, 6. 12) Ier. 14, 15. Rom. 10, 15. Heb. 5, 4. 1 Cor. 12, 28. 29. 1 Tim. 3, 10. 1 Tim. 4, 14. 1 Tim. 5, 22. 13) Tit. 2, 1. 8. 14) Act. 18, 25. 15) 2 Tim. 4, 2. 16) 1 Cor. 14, 19. 17) 1 Cor. 2, 4. 18) Ier. 23, 28. 1 Cor. 4, 1. 2. 19) Act. 20, 27. 20) Col. 1, 28. 2 Tim. 2, 15. 21) 1 Cor. 3, 2. Heb. 5, 12. 13. 14. Luc. 12, 42. 22) Act. 18, 25. 23) 2 Cor. 5, 13. 14. Phil. 1, 15. 16. 17. 24) Col. 4, 12. 2 Cor. 12, 15. 25) 2 Cor. 2, 17. 2 Cor. 4, 2. 26) 1 Thes. 2, 4. 5. 6. Ioh. 7, 18. 27) 1 Cor. 9, 19. 20. 21. 22. 28) 2 Cor. 12, 19. Eph. 4, 12. 29) 1 Tim. 4, 16. Act. 26, 16. 17. 18. 30) Prov. 8, 34. 31) 1 Petr. 2, 1. 2. Luc. 8, 18. Psal. 119, 18. Eph. 6, 18. 19. 32) Act. 17, 11. 33) Heb. 4, 2. 34) 2 Thes. 2, 10. 35) Iac. 1, 21. 36) Act. 17, 11. 37) 1 Thes. 2, 13. 38) Luc. 9, 44. Heb. 2, 1.

sermoneſque conferant¹⁾; in cordibus ſuis abundant²⁾; eiſque fructus in vita ſua edant³⁾.

Q. Qua vero ratione ſunt Sacramenta ſalutis media efficacia?

R. Sacramenta ſunt media ſalutis efficacia, non per vim quamvis ipsis intrinſecam, aut per virtutem aliquam ab adminiſtrantis pietate, vel intentione derivatam; verum tantummodo per operationem ſancti Spiritus et benedictionem Chriſti, a quo ſunt inſtituta⁴⁾.

Q. Quid eſt ſacramentum?

R. Sacramentum eſt ordinatio ſacra a Chriſto in Eccleſia ſua inſtituta⁵⁾, ad mediationis ſuae beneficia⁶⁾ eiſ qui ſunt in foedere gratiae⁷⁾ ſignificandum, obſignandum et exhibendum⁸⁾; utrumque fidem caeteraſque gratias confirmandum atque⁹⁾, eos ad obedientiam obligandum¹⁰⁾, eorumque amorem ac communionem inter ſe mutuam teſtificandum fovendumque¹¹⁾, quinetiam eos ab extraneis diſtinguendum¹²⁾.

Q. Quae ſunt partes Sacramenti?

R. Sacramenti partes duae ſunt; altera quidem ſignum externum ac ſenſibile adhibitum ſecundum Chriſti iuſtitutionem; altera vero gratia interna eſt ac ſpiritualis per illud ſignificata¹³⁾.

Q. Cedo numerum Sacramentorum, quae Chriſtus inſtituit in Eccleſia ſua ſub N. T.?

R. Sub Novo Testamento Chriſtus in Eccleſia ſua duo tantum inſtituit Sacramenta, baptiſmum ſcilicet ac coenam Domini¹⁴⁾.

Q. Quid eſt baptiſmus?

R. Baptiſmus eſt Sacramentum N. T. quo ablationem per aquam in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti¹⁵⁾ ordinavit Chriſtus, quae ſignum foret ac ſigillum inſitionis in ipſum¹⁶⁾, remiſſionis peccatorum per ſanguinem ipſius¹⁷⁾, ut et regenerationis per eius ſpiritum¹⁸⁾, adoptionis item¹⁹⁾, ac reſurrectionis ad vitam aeternam²⁰⁾, quaque perſonae baptizatae in eccleſiam viſibilem ſolemniter admittuntur²¹⁾, et paciſcantur publice ac ex profeſſo, ſe nempe totos fore ſolius Domini²²⁾.

Q. Quibus adminiſtrandus eſt baptiſmus?

R. Baptiſmus non eſt quibusdam adminiſtrandus, qui ſunt

1) Luc. 24, 14. Deut. 6, 6. 7. 2) Prov. 2, 1. Pſal. 119, 11.
3) Luc. 8, 15. Iac. 1, 25. 4) 1 Pet. 3, 21. Act. 8, 13. cum v. 23.
1 Cor. 3, 6. 7. 1 Cor. 12, 13. 5) Gen. 17, 7. 10. Exod. 12. cap. Matt.
28, 19. Mat. 26, 27. 28. 6) Act. 2, 38. 1 Cor. 10, 16. 7) Rom. 15, 8.
Exod. 12, 48. 8) Rom. 4, 11. 1 Cor. 11, 24. 25. 9) Rom. 4, 11. Gal. 3, 27.
10) Rom. 6, 3. 4. 1 Cor. 10, 21. 11) Eph. 4, 2. 3. 4. 5. 1 Cor. 12,
13. 12) Eph. 2, 11. 12. Gen. 34, 14. 13) Matt. 3, 11. 1. Petr. 3,
21. Rom. 2, 28. 29. 14) Matt. 28, 19. 1 Cor. 11, 20. 23. Mat. 26,
26. 27. 28. 15) Matt. 28, 19. 16) Gal. 3, 27. 17) Marc. 1, 4.
Apoc. 1, 5. 18) Tit. 3, 5. Eph. 5, 26. 19) Gal. 3, 26. 27. 20) 1 Cor.
15, 29. Rom. 6, 5. 21) 1 Cor. 12, 13. 22) Rom. 6, 4.

extra Ecclesiam visibilem, adeoque a foedere promissionis alieni, usque dum suam in Christum fidem, eique se obediens fore profiteantur¹⁾: infantes autem a parentum utroque vel altero tantum procreati, fidem in Christum, eique obedientiam proficente, vel eo foederati sunt ac baptizandi²⁾.

Q. Qua ratione recolendus est nobis baptismus noster quo uberiorem exinde fructum percipiamus?

R. Necessarium (at neglectum nimis) officium baptismum nostrum recolendi quo uberiorem exinde fructum percipiamus a nobis tota vita praestari debet, praecipue vero tentationis tempore, dumque aliis nobis praesentibus administratur³⁾; serio nempe gratoque animo naturam eius considerando, finesque propter quos est a Christo institutus, privilegia, ac beneficia per illum collata et obsignata, nostrumque in eo votum solenniter nuncupatum⁴⁾; humiliando nosmet ipsos propter nefaria nostra inquinamenta, quodque gratiae baptismi defuerimus, nostraeque in eo pactioni⁵⁾; eisque plane contrarii ambulaverimus promovendo ad certitudinem remissionis peccatorum, ut et benedictionem omnium reliquarum quaecunque in eo nobis sacramento obsignantur⁶⁾; derivando vires a Christi morte ac resurrectione, in quem baptizati sumus, ad mortificationem peccati, et gratiae vivificationem⁷⁾; operam dando ut fide vivamus⁸⁾, et conversationem nostram in sanctiternia ac iustitia habeamus⁹⁾, quemadmodum illos decet qui nomina sua Christo inibi dederunt¹⁰⁾, utque in fraterna charitate ambulemus, eodem nempe spiritu in idem corpus baptizati¹¹⁾.

Q. Quid est coena Dominica?

R. Coena Dominica est N. T. sacramentum¹²⁾, in quo dando accipiendoque panem ac vinum, secundum constitutionem Iesu Christi, mors eius declaratur; quique digne participant corpore ipsius ac sanguine vescuntur ad eorum spiritualem nutritionem, et incrementum in gratia¹³⁾; unionem cum eo ac communionem habent confirmatam¹⁴⁾, gratitudinem suam erga Deum¹⁵⁾, et cum eo pactionem¹⁶⁾, mutuumque amorem ac societatem inter se tanquam membra eiusdem corporis mystici testantur renovantque¹⁷⁾.

Q. Quomodo in sacramento coenae Dominicae dandum accipiendumque panem ac vinum ordinavit Christus?

1) Act. 8, 36. 37. Act. 2, 38. 2) Gen. 17, 7. 9. cum Gal. 3, 9, 14. et Col. 2, 11. 12. et Act. 2, 38. 39. et Rom. 4, 11. 12. 1 Cor. 7, 14. Matt. 28, 19. Luc. 18, 15. 16. Rom. 11, 16. 3) Col. 2, 11. 12. Rom. 6, 4. 6. 11. 4) Rom. 6, 3. 4. 5. 5) 1 Cor. 1, 11. 12. 13. Rom. 6, 2. 3. 6) Rom. 4, 11. 12. 1 Pet. 3, 21. 7) Rom. 6, 3. 4. 5. 8) Gal. 3, 26. 27. 9) Rom. 6, 22. 10) Act. 2, 38. 11) 1 Cor. 12, 13. 25. 26. 27. 12) Luc. 22, 20. 13) Matt. 26, 26. 27. 28. 1 Cor. 11, 23. 24. 25. 26. 14) 1 Cor. 10, 16. 15) 1 Cor. 11, 24. 25. 26. 16) 1 Cor. 10, 14. 15. 16. 21. 17) 1 Cor. 10, 17.

R. Christus ordinavit ut verbi sui ministri in sacramento coenae Dominicae administrando panem vinumque ab usu communi separent, atque id quidem per verbum institutionis, gratiarum actionem ac orationem; ut panem accipiant frangantque atque tum panem tum vinum dent communicantibus; qui eadem constitutione tenentur panem accipere et comedere, vinumque bibere, grate commemorantes corpus Christi pro iis fractum datumque, sanguinemque eius pro iis fustum¹⁾.

Q. *Qua ratione corpus ac sanguinem Christi pascentur qui digne participant coenam Dominicam?*

R. Quemadmodum corpus et sanguis Christi in coena Dominica non sunt corporee aut carnaliter praesentia, in, cum, aut sub pane ac vino²⁾, spiritualiter tamen fidei recipientis non minus quidem vere ac realiter, quam externis eorum sensibus elementa ipsa praesto sunt³⁾: ita in sacramento coenae Dominicae digne communicantes, vescuntur inibi corpore ac sanguine Christi, modo non corporeo quidem aut carnali, at spirituali⁴⁾, vere nihilominus ac realiter, dum Christum crucifixum omniaque mortis eius beneficia per fidem recipiunt applicantque sibi⁵⁾.

Q. *Quomodo se praeparare debent qui sacramenti coenae Dominicae participes sunt futuri?*

R. Sacramenti coenae Dominicae participes futuri ad illud prius semet praeparare debent, examinando semet⁶⁾, an sint in Christo⁷⁾, quae peccata admiserint, quibus rebus indigeant⁸⁾, an veram habeant ac sufficientem cognitionem⁹⁾, fidem¹⁰⁾, resipiscentiam¹¹⁾, erga Deum ac fratres amorem¹²⁾, erga omnes homines charitatem¹³⁾, eorum qui illos iniuria affecerint ignoscantiam¹⁴⁾, qualia habeant erga Christum desideria¹⁵⁾, deque nova ipsorum obedientia¹⁶⁾; quinetiam porro, harum gratiarum exercitium renovando¹⁷⁾, per meditationem seriam¹⁸⁾, ac orationem fervidam¹⁹⁾.

Q. *An accedere ad coenam Domini licet ei, qui an sit in Christo, vel an sit rite praeparatus dubitat?*

R. Qui dubitat an ipse in Christo sit, aut an sit rite ad sacramentum coenae Dominicae praeparatus, fieri potest ut ius in Christo habeat, quamvis illud nondum habeat pro comperto²⁰⁾,

1) 1 Cor. 11, 23. 24. Matt. 26, 26. 27. 28. Marc. 14, 22. 23. 24. Luc. 22, 19. 20. 2) Act. 3, 21. 3) Matt. 26, 26. 28. 4) 1 Cor. 11, 24. 25. 26. 27. 28. 29. 5) 1 Cor. 10, 16. 6) 1 Cor. 11, 28. 7) 2 Cor. 13, 5. 8) 1 Cor. 5, 7. cum Exod. 12, 15. 9) 1 Cor. 11, 29. 10) 2 Cor. 13, 5. 11) Zech. 12, 10. 1 Cor. 11, 31. 12) 1 Cor. 10, 16. 17. Act. 2, 46. 47. 13) 1 Cor. 5, 8. 1 Cor. 11, 18. 20. 14) Mat. 5, 23. 24. 15) Isa. 55, 1. Ioh. 7, 37. 16) 1 Cor. 5, 7. 8. 17) 1 Cor. 11, 25. 26. 28. Heb. 10, 21. 22. 24. Psal. 26, 6. 18) 1 Cor. 11, 24. 25. 19) 2 Chron. 30, 18. 19. Matt. 26, 26. 20) Isa. 50, 10. 1 Ioh. 5, 13. Psal. 88, per totum. Psal. 77, 1. ad 12. Ionae 2, 47.

imò vero in reputatione Dei iam habet, si nempe caritatis eius sensu debito sit affectus¹⁾, vereque cupiat in Christo reperiri²⁾, ac discedere ab omni iniquitate³⁾; quo in casu (quoniam eo sine promissa fiunt et hoc sacramentum instituitur, quo Christianis infirmis ac dubitantibus subveniatur⁴⁾) desistere suam debet infidelitatem⁵⁾, atque operam dare ut dubia ei solvantur⁶⁾, quod certe faciens ad coenam Domini accedere et potest et debet, ut ulterius inde corroboretur⁷⁾.

Q. An qui fidem profitentur ac ad coenam Domini accedere cupiunt ab eadem arceri iure possunt?

R. Quotquot vel ignorantes, aut scandalo aliis esse reperiuntur, fidem licet profiteantur, ac adire cupiant coenam Dominicam, arceri ab hoc sacramento et possunt et debent per potestatem illam quam Christus in Ecclesia sua reliquit⁸⁾; neque quidem sunt admittendi ni cognitione prius imbuantur, ac reformationem sui manifestent⁹⁾.

Q. Quid a Sacramentum coenae Dominicae participantibus in tempore administrationis praestandum est?

R. A participantibus Sacramentum coenae Dominicae id exigitur, ut interea dum administratur, Deum omni sancta reverentia et attentione in illo instituto observent¹⁰⁾, elementa et actiones sacramentales diligenter advertant¹¹⁾, corpus Domini caute discernant¹²⁾, mortem eius ac perpassionem cum summo affectu meditentur¹³⁾, indeque semet excitent ad gratiarum suarum vividum ac vegetum exercitium¹⁴⁾, semet ipsos iudicando¹⁵⁾, de peccato detestando¹⁶⁾, Christum vehementer esuriendo sitiendoque¹⁷⁾, eum per fidem pascendo¹⁸⁾, de plenitudine eius percipiendo¹⁹⁾, meritis eius fidendo²⁰⁾, amore eius gaudento²¹⁾, pro eius gratia agendo gratias²²⁾, pactum denique suum cum Deo²³⁾, amoremque erga sanctos omnes renovando²⁴⁾.

Q. Ecquod restat officium Christianis, postquam sacramentum coenae Dominicae participarunt, peragendum?

R. Postquam sacramentum coenae Dominicae participarunt officium restat Christianis, ut secum perpendant serio quomodo

1) Isa. 54, 7. 8. 9. 10. Mat. 5, 3. 4. Psal. 31, 22. Psal. 73, 13. 22. 23. 2) Phil. 3, 8. 9. Psal. 10, 17. Psal. 43, 1. 2. 5. Psal. 5, 11. 3) 2 Tim. 2, 19. Isa. 50, 10. Psal. 66, 18. 19. 20. 4) Isa. 40, 11. 29. 31. Mat. 11, 28. Matt. 12, 20. Matt. 26, 28. 5) Marc. 9, 24. 6) Act. 2, 37. Act. 16, 30. 7) Rom. 4, 11. 1 Cor. 11, 28. 8) 1 Cor. 11, 27. ad finem, cum Matt. 7, 6. et 1 Cor. 5. cap. et Iudae v. 23. et 1 Tim. 5, 22. 9) 2 Cor. 2, 7. 10) Levit. 10, 3. Heb. 12, 28. Psal. 5, 7. 1 Cor. 11, 17. 26. 27. 11) Exod. 24, 8. cum Matt. 26, 28. 12) 1 Cor. 11, 29. 13) Luc. 22, 19. 14) 1 Cor. 11, 26. 1 Cor. 10, 3. 4. 5. 11. 14. 15) 1 Cor. 11, 31. 16) Zech. 12, 10. 17) Apoc. 22, 17. 18) Ioh. 6, 35. 19) Ioh. 1, 16. 20) Phil. 3, 9. 21) Psal. 63, 4. 5. 2 Chron. 30, 31. 22) Psal. 22, 26. 23) Ier. 50, 5. Psal. 50, 5. 24) Act. 2, 42.

inibi se, qualique cum successu gesserint¹⁾; si vivificationem et solatium perceperint, ut Deo propterea benedicant²⁾, eiusque continuationem orent³⁾, adversus recidivaciones invigilent⁴⁾, votorum fidem solvant⁵⁾, seque ipsos animent ut Domino in eo instituto frequenter attendant⁶⁾; quod si nullum exiade sibi enatum percipiant impraesentiarum emolumentum, in posterum debent cum praeparationem suam, tum in eodem sacramento quomodo se gesserint, accuratius ad examen revocare⁷⁾; in quibus utrisque si apud Deum suamque ipsorum conscientiam possint quidem semet liberare, fructum eius expectare debent idoneo tempore percipiendum⁸⁾; quod si in alterutro se deliquisse deprehenderit, humiliari debeat⁹⁾, ac maiorem in posterum curam diligentiamque in eo adeundo adhibere¹⁰⁾.

Q. In quo convenit sacramentum baptismi cum coenae Dominicae sacramento?

R. Sacramenta baptismi et coenae Dominicae in hoc conveniunt, quod utriusque author sit Deus¹¹⁾, utriusque pars spiritualis sit Christus eiusque beneficia¹²⁾, utraque eiusdem foederis sigilla sint¹³⁾, non nisi per ministros evangelii dispensanda¹⁴⁾ atque in ecclesia Christi usque ad secundum ipsius adventum retinenda¹⁵⁾.

Q. In quo differunt sacramenta baptismi ac coenae Dominicae?

R. In eo differunt sacramenta baptismi ac coenae Dominicae, quod baptismus semel tantummodo sit administrandus, et quidem aqua; utque signum sit et sigillum regenerationis nostrae ac insitionis in Christum¹⁶⁾, idque etiam infantibus¹⁷⁾; at coena Domini saepius administranda est, elementis panis ac vini, ad Christum tanquam animae nutrimentum spirituale repraesentandum et exhibendum¹⁸⁾, ad nostram in eo mansionem ac incrementum confirmandum¹⁹⁾; atque hoc quidem eis tantummodo qui cum aetate tum potentiam habent semetipsos examinandi²⁰⁾.

Q. Quid est oratio?

R. Oratio est qua petitiones nostras Deo²¹⁾ in nomine Christi offerimus²²⁾, auxilio Spiritus ipsius²³⁾, cum peccatorum

1) Psal. 28, 7. Psal. 85, 8. 2 Cor. 11, 17. 30. 31. 2) 2 Chron. 30, 21—26. Act. 2, 42. 46. 47. 3) Psal. 36, 10. Cant. 3, 4. 1 Chron. 29, 18. 4) 1 Cor. 10, 3. 4. 5. 12. 5) Psal. 50, 14. 6) 1 Cor. 11, 25. 26. Act. 2, 42. 46. 7) Cant. 5, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8) Psal. 123, 1. Psal. 42, 5. 8. Psal. 43, 3. 4. 5. 9) 2 Chron. 30, 18. 19. Isa. 1, 16. 18. 10) 2 Cor. 7, 11. 1 Cor. 15, 12. 13. 14. 11) Matt. 28, 19. 1 Cor. 11, 23. 12) Rom. 6, 3. 4. 1 Cor. 10, 16. 13) Rom. 4, 11. cum Col. 2, 12. Mat. 26, 27. 28. 14) Ioh. 1, 33. Matt. 28, 19. 1 Cor. 11, 23. 1 Cor. 4, 1. Heb. 5, 4. 15) Mat. 28, 19. 20. 1 Cor. 11, 26. 16) Mat. 3, 11. Tit. 3, 5. Gal. 3, 27. 17) Gen. 17, 7. 9. Act. 2, 38. 39. 1 Cor. 7, 14. 18) 1 Cor. 11, 23. 24. 25. 26. 19) 1 Cor. 10, 16. 20) 1 Cor. 11, 28. 29. 21) Psal. 62, 8. 22) Ioh. 16, 23. 23) Rom. 8, 26.

nostrorum confessione¹⁾, et grata beneficiorum eius agnitione²⁾.

Q. An ad solum Deum preces nostrae sunt dirigendae?

R. Quum Deus solus possit scrutari corda³⁾, solus omnium petitiones exaudire⁴⁾, peccata condonare⁵⁾, desideria implere⁶⁾, quumque in nullum alium credendum sit⁷⁾, nulli cultus religiosus exhibendus⁸⁾, preces (quae huius pars sunt non minima⁹⁾) Deo¹⁰⁾ eique soli¹¹⁾ ferendae sunt.

Q. Quid sibi vult, peccari in nomine Christi?

R. Precari in nomine Christi est ex obedientia mandati eius, et promissionum confidentia, eius gratia misericordiam implorare¹²⁾, non nuda quidem nominis eius mentione¹³⁾, verum orandi incitamenta, in orando confidentiam, vires, ac spem obtinendi nostram a Christo eiusque mediatione derivando¹⁴⁾.

Q. Unde fit ut in nomine Christi sit orandum?

R. Quum tantum sit hominis peccatum, tantaque inde nata eius a Deo elongatio, ut sine Mediatore nullus nobis ad eum aditus esse possit¹⁵⁾; quumque extra Christum unum nullus in coelo terrae ad opus tam gloriosum aut institutus, aut idoneus¹⁶⁾; in eius solius nominis orare debemus¹⁷⁾.

Q. Qua ratione nobis in orando auxiliatur spiritus?

R. Quoniam ignari sumus quid rogare, aut quo debemus modo, Spiritus infirmitates nostras subleuat, efficiendo quidem ut intelligamur, pro quibus personis rebusque, ut et quomodo precatio facienda sit; efficiendo et excitando in cordibus nostris (licet non in omnibus personis, aut omni tempore aequaliter) eiusmodi apprehensiones, affectiones, gratiasque quae sunt ad hoc officium rite praestandum requisita¹⁸⁾.

Q. Pro quibus personis est nobis orandum?

R. Orandum est nobis pro tota Christi in terris Ecclesia¹⁹⁾, pro magistratibus²⁰⁾, ac ministris²¹⁾, pro nobismet ipsis²²⁾, pro nostris fratribus²³⁾, imo vero etiam pro inimicis²⁴⁾, pro hominibus denique omnibus viventibus²⁵⁾, vel etiam victuris aliquando²⁶⁾; nequam vero pro mortuis²⁷⁾, aut iis de quibus constat eos peccatum ad mortem perpetrasse²⁸⁾.

---

1) Psal. 32, 5. 6. Dan. 9, 4. 2) Phil. 4, 6. 3) 1 Reg. 8, 39. Act. 1, 24. Rom. 8, 27. 4) Psal. 65, 2. 5) Mich. 7, 18. 6) Psal. 145, 18. 19. 7) Rom. 10, 14. 8) Matt. 4, 10. 9) 1 Cor. 1, 2. 10) Psal. 50, 15. 11) Rom. 10, 14. 12) Ioh. 14, 13. 14. Ioh. 16, 24. Dan. 9, 17. 13) Matt. 7, 21. 14) Heb. 4, 14. 15. 16. 1 Ioh. 5, 13. 14. 15. 15) Ioh. 14, 6. Isa. 59, 2. Ephes. 3, 12. 16) Ioh. 6, 27. Heb. 7, 25. 26. 27. 1 Tim. 2, 5. 17) Col. 3, 17. Heb. 13, 15. 18) Rom. 8, 26. 27. Psal. 10, 17. Zech. 12, 10. 19) Eph. 6, 18. Psal. 28, 9. 20) 1 Tim. 2, 1. 2. 21) Col. 4, 3. 22) Gen. 32, 11. 23) Iac. 5, 16. 24) Mat. 5, 44. 25) 1 Tim. 2, 1. 2. 26) Ioh. 17. 20. 2 Sam. 7, 29. 27) 2 Sam. 12, 21. 22. 23. 28) 1 Ioh. 5, 16.

Q. *Pro quibus rebus est orandum?*

R. Pro rebus iis orandum est quaecumque faciunt ad Dei gloriam¹⁾, Ecclesiae commodum²⁾, nostri³⁾ aliorumque bonum⁴⁾, pro nulla autem re quae est illicita⁵⁾.

Q. *Quo autem modo debemus orare?*

R. Orare debemus cum reverente maiestatis Dei apprehensione⁶⁾, cum profundo indignitatis⁷⁾, necessitatis⁸⁾, ac peccatorum nostrorum sensu⁹⁾; cum corde poenitente¹⁰⁾, grato¹¹⁾, ac dilatato¹²⁾; cum intellectu¹³⁾, fide¹⁴⁾, sinceritate¹⁵⁾, fervore¹⁶⁾, dilectione¹⁷⁾, ac perseverantia¹⁸⁾; ipsum praestolantes¹⁹⁾ cum humillima voluntati eius submissione²⁰⁾.

Q. *Quam nobis praescripsit Deus regulam, qua in orationis officio dirigamur?*

R. Totum Dei verbum utile nobis esse potest in officio orationis dirigendis²¹⁾, specialis vero directionis norma est illa orationis formula quam Servator nostra Christus docuit discipulis spos, *oratio Dominica* vulgo dicta²²⁾.

Q. *Quomodo est oratio Dominica adhibenda?*

R. Oratio Dominica non solum directioni inservit et exemplari, secundum quod aliae preces concipiendae sunt; verum etiam tanquam oratio potest usurpari, modo illud fiat cum intellectu, fide, reverentia, reliquisque gratiis ad orationis officium rite praestandum necessariis²³⁾.

Q. *Quot partes sunt quibus constat oratio Dominica?*

R. Oratio Dominica tribus constat partibus, praefatione, petitionibus, et conclusione.

Q. *Quid nos edocet orationis Dominicae praefatio?*

R. Orationis Dominicae praefatio verbis hisce comprehensa [*Pater noster, qui es in coelis*²⁴⁾] nos docet orantes Deum accedere cum confidentia paternae ipsius bonitatis, eamque ad nos spectare et pertinere²⁵⁾, cum reverentia, reliquisque omnibus quae filios decent, dispositionibus²⁶⁾, affectibus coelestibus²⁷⁾, debitaque ipsius cum supremae potestatis, maiestatisque, tum demissionis gratiosae apprehensione²⁸⁾: prout etiam pro aliis et cum aliis precari²⁹⁾.

Q. *Quid est quod oramus in petitione prima?*

---

1) Matt. 6, 9. 2) Psal. 51, 16. Psal. 122, 6. 3) Matt. 7, 11. 4) Psal. 125, 4. 5) 1 Ioh. 5, 14. 6) Eccles. 5, 1. 7) Gen. 18, 27. Gen. 32, 10. 8) Luc. 15, 17. 18. 19. 9) Luc. 18, 13. 14. 10) Psal. 51, 17. 11) Phil. 4, 6. 12) 1 Sam. 1, 15. 1 Sam. 2, 1. 13) 1 Cor. 14, 15. 14) Marc. 11, 24. Iac. 1, 6. 15) Psal. 145, 18. Psal. 17, 1. 16) Iac. 5, 16. 17) 1 Tim. 2, 8. 18) Eph. 6, 18. 19) Mich. 7, 7. 20) Matt. 26, 39. 21) 1 Ioh. 5, 14. 22) Matt. 6, 9. 10. 11. 12. 13. Luc. 11, 2. 3. 4. 23) Mat. 6, 9. cum Luc. 11, 2. 24) Matt. 6, 9. 25) Luc. 11, 13. Rom. 8, 15. 26) Isa. 64, 9. 27) Psal. 123, 1. Lam. 3, 41. 28) Isa. 63, 15. 16. Neh. 1, 4. 5. 6. 29) Act. 12, 5.

R. In petitione prima, nempe [*Sanctificetur nomen tuum*¹⁾] omnimodam, in nobis reliquisque hominibus universis, Deum, prout fas est, honorandi, impotentiam ac indispositionem agnoscentes²⁾, oramus ut Deus per gratiam suam velit nos aliosque potentes reddere ac inclinare ad eum cognoscendum, agnosendum, summeque aestimandum³⁾, eiusque titulos⁴⁾, attributa⁵⁾, instituta, verbum⁶⁾, opera, et quicquid demum aliud sit quo ipse nobis manifestare se dignatur⁷⁾, prout etiam eum cogitatione, verbis⁸⁾, operibusque glorificandum⁹⁾; ut atheismum¹⁰⁾, ignorantiam¹¹⁾, idololatriam¹²⁾, impietatem¹³⁾, et quodcunque ipsius honori adversatur¹⁴⁾, impedire velit ac amoliri; ut providentia sua omnium gubernatrice, ad suam ipsius gloriam omnia dirigere velit ac disponere¹⁵⁾.

Q. *Quid est quod petimus in petitione secunda?*

R. In secunda petitione, scil. [*Adveniat regnum tuum*¹⁶⁾] nosmet ipsos totamque humanum genus sub peccati Satanaeque dominio natura constitutos¹⁷⁾, agnoscentes, oramus Deum ut regnum peccati Satanaeque destruat¹⁸⁾, ut evangelium per universum orbem propagetur¹⁹⁾; Iudaei vocentur²⁰⁾, plenitudo Gentium ut introducat²¹⁾, utque Ecclesia sit Evangelicis cum officariis tam institutis Divinis instructa²²⁾, a corruptelis purgata²³⁾, ut magistratum civilem Factorem habeat et conservatorem²⁴⁾; ut Christi instituta pure dispensentur fiantque efficacia, iis, qui in peccatis adhuc sunt, convertendis, iam conversis vero confirmandis, consolandis, aedificandisque²⁵⁾; ut in cordibus nostris hic regnare velit Christus²⁶⁾, tempusque adventus sui secundi adpropere, quoque nos cum ipso regnemus una in aeternum²⁷⁾; utque ita velit potentiae suae regnum in universo orbe exercere, ut ad hosce fines assequendos valore maxime possit et conducere²⁸⁾.

Q. *Quid oramus in petitione tertia?*

R. In tertia petitione, viz. [*Fiat voluntas tua in terris sicut et in caelis*²⁹⁾] agnoscimus nos omnesque homines natura esse nos

1) Matt. 6, 9. 2) 2 Cor. 3, 5. Psal. 51, 15. 3) Psal. 67, 2. 3. 4) Psal. 83, 18. 5) Psal. 86, 10. 11. 12. 14. 15. 6) 2 Thes. 3, 1. Psal. 147, 19. 20. Psal. 138, 1. 2. 3. 2 Cor. 2, 14. 15. 7) Psal. 145, per totum. Psal. 8, per totum. 8) Psal. 103, 1. Psal. 19, 14. 9) Phil. 1, 9. 11. 10) Psal. 67, 1. 2. 3. 4. 11) Eph. 1, 17. 18. 12) Psal. 97, 7. 13) Psal. 74, 18. 22. 23. 14) 2 Reg. 19, 15. 16. 15) 2 Chron. 20, 6. 10. 11. 12. Psal. 83, per totum. Psal. 140, 4. 8. 16) Matt. 6, 10. 17) Eph. 2, 2. 3. 18) Psal. 68, 1. 18. Apoc. 12, 10. 11. 19) 2 Thess. 3, 1. 20) Rom. 10, 1. 21) Ioh. 17, 9. 20. Rom. 11, 25. 26. Psal. 67, per totum. 22) Mat. 9, 38. 2 Thess. 3, 1. 23) Mal. 1, 11. Zeph. 3, 9. 24) 1 Tim. 2, 1. 2. 25) Act. 4, 29. 30. Eph. 6, 18. 19. 20. Rom. 15, 29. 30. 32. 2 Thess. 1, 11. 2 Thess. 2, 16. 17. 26) Eph. 3, 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 27) Apoc. 22, 20. 28) Isa. 64, 1. 2. Apoc. 4, 8. 9. 10. 11. 29) Mat. 6, 10.

solum divinae voluntati tam cognoscendae quam praestandae impares prorsus ac imparatos¹⁾, verum etiam proclives ad rebel-landum adversus verbum Dei²⁾, atque adversus providentiam eius obmurmurandum³⁾, addictosque prorsus voluntati carnis ac Diaboli exequendae⁴⁾; quapropter oramus ut velit Deus per Spiritum suum, a nobis aliisque caecitatem omnem⁵⁾, debilitatem⁶⁾, indispositionem⁷⁾ ac perversitatem cordis amovere⁸⁾, ac per gratiam suam nos potentes reddere promptosque ad voluntatem eius cognoscendam praestandamque, eique in omnibus nosmetipsos submitendum⁹⁾, idque cum eadem humilitate¹⁰⁾, alacritate¹¹⁾, fidelitate¹²⁾, diligentia¹³⁾, zelo¹⁴⁾, sinceritate¹⁵⁾, ac constantia¹⁶⁾, qua solent in caelis Angeli¹⁷⁾.

Q. Quid est quod rogamus in petitione quarta?

R. In petitione quarta, quae sic se habet [*Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*¹⁸⁾] agnoscimus quidem nos cum in Adamo tum per proprium nostri peccatum ad externa huiusce vitae commoda omne ius nostrum deperdidisse; ac iis omnibus ut Deus nos omnino exuat, earumque usum nobis maledictum reddat commoverisse¹⁹⁾: atque insuper neque illas nos sustentando pares a se ipsis esse²⁰⁾, neque nos illas ullo nostro merito²¹⁾, aut industria²²⁾ procurare posse; verum proanos esse ad eas illicite cupiendum²³⁾, acquirendum²⁴⁾, ac usurpandum²⁵⁾; oramus igitur pro nobis aliisque ut illi nosque a providentia Dei licitorum usu mediomm de die in diem dependentes, gratuito illius dono, ac prout paternae ipsius sapientiae visum fuerit, earum portione conveniente fruamur²⁶⁾, eamque nobis conservatam, ac sancto iucundeque earum usu²⁷⁾, in eisque contentatione animi²⁸⁾, benedictam habeamus; denique ut ab omnibus, quae temporali nostrae sustentationi ac solatio adversantur, custodiamur²⁹⁾.

Q. In petitione quinta quid est quod petimus?

R. In petitione quinta quae huiusmodi est [*Remitte nobis debita nostra, sicut nos remittimus debitoribus nostris*³⁰⁾] agnoscimus nosmet aliosque omnes peccati tum originalis tum actualis reatu teneri, eoque iustitiae Divinae factos esse debitores, proque

1) Rom. 7, 18. Ioh. 21, 14. 1 Cor. 2, 14. 2) Rom. 8, 7. 3) Exod. 17, 7. Num. 14, 2. 4) Eph. 1, 2. 5) Eph. 1, 17. 18. 6) Eph. 3, 16. 7) Mat. 26, 40. 41. 8) Ier. 31, 18. 19. 9) Psal. 119, 1. 8. 35. 36. Act. 21, 14. 10) Mic. 6, 8. 11) Psal. 100, 2. Iob. 1, 21. 2 Sam. 15, 25. 12) Isa. 38, 3. 13) Psal. 119, 4. 5. 14) Rom. 12, 11. 15) Psal. 119, 80. 16) Psal. 119, 112. 17) Isa. 6, 2. 3. Psal. 108, 20. 21. Mat. 18, 20. 18) Mat. 6, 11. 19) Gen. 2, 17. Gen. 3, 17. Rom. 8, 20. 21. 22. Ier. 5, 25. Deut. 28, 15. ad finem. 20) Deut. 8, 3. 21) Gen. 32, 10. 22) Deut. 8, 17. 18. 23) Ier. 6, 13. Marc. 7, 21. 22. 24) Hos. 12, 7. 25) Iac. 4, 3. 26) Gen. 43, 12. 13. 14. Gen. 28, 20. Eph. 4, 28. 2 Thess. 3, 11. 12. Phil. 4, 6. 27) 1 Tim. 4, 3. 4. 5. 28) 1 Tim. 6, 6. 7. 8. 29) Prov. 30, 8. 9. 30) Mat. 6, 12.

eo debito neque nos, nec aliam creaturam quamviscunquē ullatenus posse satisfacere¹⁾; pro nobis aliisque petimus, ut e gratia sua gratuita dignetur Deus nos per obedientiam ac satisfactionem Christi fide apprehensam et applicatam absolvere tam a reatu quam a poena peccati²⁾, nos in dilecto suo acceptare³⁾, favorem suum gratiamque nobis perpetua esse velit⁴⁾, lapsus nostros quotidianos condonare⁵⁾, pace nos et gaudio implere augendo nobis in dies remissionis certitudinem⁶⁾, quam eo certe rogamus confidentius, magisque ad expectandum animamur ac erigimur, quod hoc in nobis testimonium habeamus, (attestante nobis conscientia) nos aliis animitus eorum in nos peccata condonare⁷⁾.

Q. Quid denique in petitione sexta oramus Deum?

R. In sexta petitione, quae hisce verbis comprehenditur, [Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo⁸⁾] agnoscentes sapientissimum, iustissimum, gratiosissimumque Deum, ita res ad varios, sanctos, iustosque fines ordinare posse ut tentationes nos adorianur, superent, ac aliquando etiam captivos ducant⁹⁾; quietiam in proclivi esse ut a Satana¹⁰⁾, mundo¹¹⁾, carneque nos potenter seducamur, ac irretiamur¹²⁾; nosque ipsos [porro] vel post remissa nobis peccata, qua corruptione nostra¹³⁾, qua debilitate, quaque vigilandi incuria¹⁴⁾, non solum obnoxios esse tentationibus, pronosque esse eisdem nos exponere¹⁵⁾; verum etiam a nobismet-ipsis neque posse nec velle iis resistere, ex iis emergere, eas ad nostram utilitatem flectere¹⁶⁾, dignosque adeo esse qui sub earum potentia simus derelicti¹⁷⁾: oramus ut ita velit Deus mundum, et quae in eo sunt omnia imperio regere¹⁸⁾; carnem subigere¹⁹⁾, Satanam coercere²⁰⁾, cuncta disponere²¹⁾, media gratiae conferre ac benedicere²²⁾, nosque in eorum usu vigilantes reddere; nempe ut nos eiusque populus universus, tentationis ad peccatum immunes per providentiam eius conservemur²³⁾, aut si forte tentati fuerimus, ut Spiritu eius nos in hora tentationis potenter suffulti consistere valeamus²⁴⁾; aut si lapsi, ut erigamur denuo, ab eaque vindicemur²⁵⁾, eiusque usum sanctum ac utilitatem capiamus²⁶⁾: ut

---

1) Rom. 3, 9. ad 21. Mat. 18, 24. 25. Psal. 130, 3. 4. 2) Rom. 3, 24. 25. 26. Heb. 9, 22. 3) Eph. 1, 6. 7. 4) 2 Pet. 1, 2. 5) Hos. 14, 2. Ier. 14, 7. 6) Rom. 15, 13. Psal. 51, 7. 8. 9. 10. 12. 7) Luc. 11, 4. Mat. 6, 14. 15. Mat. 18, 35. 8) Mat. 6, 13. 9) 2 Chron. 32, 31. 10) 1 Chron. 21, 1. 11) Luc. 21, 34. Marc. 4, 19. 12) Iac. 1, 14. 13) Gal. 5, 17. 14) Mat. 26, 41. 15) Mat. 26, 69. 70. 71. 72. Gal. 2, 11. ad 15. 2 Chron. 18, 3. cum 2 Chron. 19, 2. 16) Rom. 7, 23. 24. 1 Chron. 21, 1. 2. 3. 4. 2 Chron. 16, 7. 8. 9. 10. 17) Psal. 81, 11. 12. 18) Ioh. 17, 15. 19) Psal. 51, 10. Psal. 119, 133. 20) 2 Cor. 12, 7. 8. 21) 1 Cor. 10, 12. 13. 22) Heb. 13, 20. 21. 23) Mat. 26, 41. Psal. 19, 13. 24) Eph. 3, 14. 15. 16. 17. 1 Thess. 3, 13. Iudae v. 24. 25) Psal. 51, 12. 26) 1 Petr. 5, 8. 9. 10.

sanctificatio nostra ac salus perficiatur¹⁾), Satanas sub pedibus nostris conculcetur²⁾), nosque a peccato, tentatione, omnique malo in aeternum liberemur³⁾).

Q. Quid nos docet orationis Dominicae conclusio?

R. Conclusio Dominicae orationis quam haec verba complectuntur [Quia tuum est regnum, potentia et gloria in secula seculorum. Amen. 4)] nos docet petitiones nostras argumentis communire⁵⁾), quae quidem a Deo sunt⁶⁾), non autem a dignitate quavis nostra, aut alius cuiusvis creaturae depromenda, precibusque nostris laudes annectere⁷⁾); Deo soli aeternum dominium, omnipotentiam, et excellentiam gloriosam ascribendo⁸⁾); quorum ratione, cum ille nobis opem ferre et potest et vult⁹⁾), tum etiam nos per fidem incitatur, cum eo agere ut velit¹⁰⁾), eique quiete confidere quod velit, petitiones nostras adimplere¹¹⁾); quod quidem desiderium nostrum, et confidentiam, quo testemur, dicimus, Amen¹²⁾).

---

1) 2 Cor. 13, 7. 9. 2) Rom. 16, 20. Zech. 3, 2. Luc. 22, 31. 32. 3) Ioh. 17, 15. 1 The. 5, 23. 4) Mat. 6, 13. 5) Rom. 15, 30. 6) Dan. 9, 4. 7. 8. 9. 16. 17. 18. 19. 7) Phil. 4, 6. 8) 1 Chron. 29, 10. 11. 12. 18. 9) Eph. 3, 20. 21. Luc. 11, 13. 10) 2 Chron. 20, 6. 11. 11) 2 Chron. 14, 11. 12) 1 Cor. 14, 16. Apoc. 22, 20. 21.